

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΒΑΛΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

**ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ**

Καρασαββόγλου Γ. Αναστάσιος

Σωτηρίου Χριστίνα

Τσαλίκης Δ. Περικλής

Καβάλα, Σεπτέμβριος 2008

Οδηγός σύνταξης και εκπόνησης επιστημονικών εργασιών
Αναστάσιος Καρασαββόγλου, Χριστίνα Σωτηρίου, Περικλής Τσαλίκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	3
2. Η διαμόρφωση της επιστημονικής εργασίας	6
2.1. Οι ουσιαστικοί κανόνες	6
2.1.1. Η εντιμότητα	6
2.1.2. Η αρχή της δυνατότητας επανεξέτασης	6
2.1.3. Η αρχή της τελειότητας	7
2.1.4. Η αρχή της συνοπτικότητας	8
2.2. Οι τυπικές προδιαγραφές μιας επιστημονικής εργασίας	8
2.2.1. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά της εργασίας	8
2.2.2. Η προμετωπίδα / πρώτη σελίδα της εργασίας	9
2.2.3. Διαδικασία ανάληψης, κατάθεσης και παρουσίασης	10
2.2.4. Η διαμόρφωση του κειμένου	12
2.3. Οι ουσιαστικές παράμετροι της πτυχιακής εργασίας	13
2.3.1. Η δομή και το περιεχόμενο της πτυχιακής εργασίας	13
2.3.2. Το κείμενο	17
2.3.2.1. Η διαμόρφωση των επιμέρους κεφαλαίων	17
2.3.2.2. Οι παραπομπές στην πηγή	18
2.3.2.2.1. Η κατά λέξη απόδοση ενός κειμένου	19
2.3.2.2.2. Οι νοηματικές αποδόσεις ενός κειμένου	21
2.3.2.3. Επιμέρους ζητήματα της διαδικασίας παραπομπής	22
2.4. Τεχνικές πλευρές της πτυχιακής εργασίας	26
2.4.1. Ο κατάλογος συντμήσεων	26
2.4.2. Ο κατάλογος διαγραμμάτων, γραφημάτων, στατιστικών πινάκων	27
2.4.3. Τα διαγράμματα και τα γραφήματα στο κείμενο	27
2.4.4. Οι στατιστικοί πίνακες στο κείμενο	28
2.4.5. Το παράρτημα της πτυχιακής εργασίας	28
2.4.6. Ο κατάλογος συνολικής βιβλιογραφίας	30
2.4.7. Καθομολόγηση	31
3. Υποδείξεις για τον τρόπο εργασίας	32
3.1. Η επιλογή του θέματος	32

3.2. Η επιλογή του Εισηγητή.....	34
3.3. Οι επιμέρους φάσεις εκπόνησης της εργασίας	35
3.4. Η παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας.....	38
3.4.1. Η σημασία της παρουσίασης.....	38
3.4.2. Ο τρόπος παρουσίασης.....	38
3.4.3. Το περιεχόμενο της παρουσίασης	39
3.4.4. Τρόπος έκφρασης- γλώσσα του σώματος- ομιλία	40
3.4.5. Η εμφάνιση	41
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	42
Παράρτημα 1:	
Η προμετωπίδα της εργασίας του Σεμιναρίου	43
Παράρτημα 2:	
Η προμετωπίδα της πτυχιακής εργασίας.....	45
Παράρτημα 3:	
Υπόδειγμα του Πίνακα Περιεχομένων της πτυχιακής εργασίας	47
Παράρτημα 4:	
Κατάλογος συντμήσεων	49
Παράρτημα 5:	
Κατάλογος διαγραμμάτων και στατιστικών πινάκων.....	51
Παράρτημα 6:	
Υπόδειγμα καταλόγου βιβλιογραφίας	53

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο οδηγός αυτός στοχεύει στη γνωστοποίηση στους φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Λογιστικής του ΤΕΙ Καβάλας των πλέον **βασικών κανόνων που πρέπει να διέπουν την εκπόνηση της πτυχιακής τους εργασίας**. Η πτυχιακή εργασία αποτελεί την κατακλείδα της προσπάθειας και της πορείας τους ως φοιτητές / φοιτήτριες του Τμήματος Λογιστικής του ΤΕΙ Καβάλας και αποτελεί υποχρέωσή τους λίγο πριν καταστούν απόφοιτοι του Τμήματος. Καθώς μάλιστα συχνά αυτό που μένει είναι η τελευταία εντύπωση, κρίνεται αναγκαία η εκπόνηση μιας καλής / πολύ καλής / άριστης πτυχιακής εργασίας, προκειμένου αυτή να χαρακτηρίσει την ποιότητα και το βάθος των σπουδών και της εκπαίδευσης που απέκτησε ο φοιτητής / φοιτήτρια του Τμήματος. Οι κανόνες-υποδείξεις που ακολουθούν προσφέρουν ορισμένες βασικές, τυπικές και ουσιαστικές, διευκολύνσεις κατά τη σύνταξη μιας επιστημονικής εργασίας όπως είναι η πτυχιακή εργασία. **Η υιοθέτηση των κανόνων αυτών από τους φοιτητές / φοιτήτριες συγγραφείς των εργασιών είναι υποχρεωτική** και ως τέτοια αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου η πτυχιακή εργασία να πληροί τις προδιαγραφές κατάθεσής της στην Γραμματεία του Τμήματος και να μπορούν έτσι να δρομολογηθούν οι διαδικασίες παρουσίασης αυτής ενώπιον της τριμελούς εισηγητικής επιτροπής.

Άρα λοιπόν κρίνεται εξαιρετικά χρήσιμη και επιτακτική ανάγκη η ανάγνωση του Οδηγού αυτού από τους φοιτητές / φοιτήτριες που πρόκειται να συγγράψουν την πτυχιακή τους εργασία. Έτσι θα γνωρίσουν πώς πρέπει να δουλέψουν, πώς πρέπει μεθοδολογικά να κινηθούν για να καλύψουν αποτελεσματικά το θέμα της πτυχιακής τους εργασίας, ποιες τεχνικές λεπτομέρειες πρέπει να διακρίνουν μια άψογη πτυχιακή εργασία, πώς πρέπει να λειτουργούν στις περιπτώσεις των παραπομπών στις πηγές, πώς αξιοποιείται η βιβλιογραφία και άλλα σχετικά ζητήματα που θα αναπτυχθούν στον Οδηγό αυτόν. Επιπλέον δίνονται και ορισμένες συμβουλές για τη διαδικασία παρουσίασης της πτυχιακής, ώστε αυτή να είναι κατά το δυνατόν αποτελεσματική.

Είναι **αυτονόητο** ότι αυτές οι ίδιες αρχές και κανόνες πρέπει να διέπουν και τις εργασίες που υλοποιούνται σε προηγούμενα εξάμηνα σπουδών πριν από το όγδοο, όταν πλέον αναλαμβάνονται οι πτυχιακές εργασίες. Αυτό ισχύει παραδείγματος χάριν για το μάθημα 'Σεμινάριο Τελειοφοίτων' του εβδόμου εξαμήνου, στο πλαίσιο του οποίου οι φοιτητές αναλαμβάνουν να μελετήσουν, να γράψουν και να παρουσιάσουν ενώπιον των συναδέλφων τους ένα συγκεκριμένο θέμα. Το ίδιο ισχύει και για εργασίες που εκπονούνται στο πλαίσιο οποιουδήποτε μαθήματος σε οποιοδήποτε εξάμηνο σπουδών. Θα λέγαμε μάλιστα ότι η εμπέδωση και εξοικείωση των φοιτητών / φοιτητριών με τους κανόνες συγγραφής μιας επιστημονικής εργασίας σε προγενέστερο εξάμηνο σπουδών απ' αυτό στο οποίο αναλαμβάνουν την εκπόνηση της πτυχιακής τους εργασίας, δηλαδή πριν από το 8^ο εξάμηνο, είναι ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο και αποτελεί χωρίς αμφισβήτηση ένα δεδομένο που θα τους βοηθήσει πάρα πολύ στο 'φινάλε', όταν θα αναλάβουν τι θέμα της πτυχιακής τους εργασίας και θα πρέπει να το δουλέψουν άψογα και αποτελεσματικά. Καλό θα ήταν λοιπόν στο 'Σεμινάριο Τελειοφοίτων' αλλά και σε άλλα μαθήματα, στο πλαίσιο των οποίων εκπονούνται εργασίες, οι φοιτητές / φοιτήτριες να μελετήσουν καλά τον Οδηγό αυτόν και να φροντίσουν να τον εφαρμόσουν όσο γίνεται σωστότερα. Έτσι θα έχουν μια καλή ευκαιρία να εντρυφήσουν στα μυστικά της συγγραφής μιας επιστημονικής εργασίας και να εξοικειωθούν με τις λογικές της. Το αποτέλεσμα θα είναι σαφώς θετικό για την 'επόμενη μέρα', όταν δηλαδή θα αρχίσει ο Γολγοθάς της πτυχιακής εργασίας, καθώς θα έχουν ήδη πάρει το βάπτισμα του πυρός, δεν θα ξεκινούν από μηδενική βάση, δεν θα φαίνονται όλα βουνό και σε κάθε περίπτωση θα υπάρχει μια βάση πάνω στην οποία θα μπορεί ο φοιτητής / φοιτήτρια να θεμελιώσει τις προσπάθειές του / της για μια άψογη πτυχιακή εργασία.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό αποτέλεσμα της εφαρμογής του Οδηγού κατά την συγγραφή των εργασιών είναι ότι έτσι διασφαλίζεται η **ενιαιοποίηση των απαιτήσεων-κανόνων** απέναντί τους. Το ζήτημα είναι καίριο και δεν μπορεί να το συζητηθεί εδώ. Αξίζει μόνον να τονισθεί ότι το στοιχείο της ενιαιοποίησης των κανόνων-προδιαγραφών που πρέπει να πληρούν οι πτυχιακές εργασίες του

Τμήματος μπορεί να συμβάλει στη αντικειμενικότερη αξιολόγηση των εργασιών και στην εμφάνιση μιας καλής εικόνας του Τμήματος απέναντι σε τρίτους. Το τελευταίο ισχύει ακόμη περισσότερο στο βαθμό που η ποιότητα μιας πτυχιακής εργασίας αποτελεί σημαντική παράμετρο της ποιότητας και του βάθους των σπουδών σε ένα Τμήμα Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Από τα παραπάνω προκύπτει ευθέως ότι η προσεκτική ανάγνωση και μελέτη του Οδηγού που έχουν στα χέρια τους οι φοιτητές καθώς επίσης και η **απαρέγκλιτη υιοθέτηση των αρχών και κανόνων που διατυπώνονται σ' αυτόν, αποτελεί μονόδρομο. Μονόδρομο επιτυχίας και ικανοποίησης του εγωισμού που απαιτεί από τους φοιτητές μια πολύ καλή πτυχιακή ως επιστέγασμα των σπουδών τους στο Τμήμα Λογιστικής.**

Επιπρόσθετα πρέπει με κάθε έμφαση να τονισθεί ότι μια πολύ καλή πτυχιακή εργασία μπορεί να αποτελέσει για τον καθένα το **διαβατήριο της επαγγελματικής καταξίωσής του** ή της περαιτέρω ακαδημαϊκής πορείας του. Έχουν καταγραφεί συχνά περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας εργοδότης προτιμά κάποιον μόνο και μόνο ή κατά μείζονα λόγο γιατί βρίσκει ενδιαφέρουσα το θέμα της πτυχιακής του εργασίας και κυρίως τον τρόπο με τον οποίο αυτός ανέλυσε και διαπραγματεύτηκε αυτό.

Εξάλλου μια πολύ καλή πτυχιακή εργασία με ακόμη καλλίτερη αξιολόγηση αποτελεί ένα δεδομένο που μπορεί να βοηθήσει τους φοιτητές στην προσπάθεια που ενδεχομένως θέλουν να καταβάλουν, μετά την ολοκλήρωση των σπουδών στο ΤΕΙ, για την **πραγματοποίηση μεταπτυχιακών σπουδών**. Με άλλα λόγια, δεν πρέπει να επιτρέψει κανείς στον εαυτό του να 'πληρώσει' ένα λάθος-παράλειψη του παρελθόντος, γιατί αυτό συνιστά ουσιαστικά η εκπόνηση μιας πτυχιακής εργασίας που δεν διέπεται από ορισμένες βασικές αρχές και λογικές. Είναι εξαιρετικά χρήσιμο να φροντίσει κανείς να συγγράφει μια επιστημονική εργασία καθ' όλα άρτια και άψογη και το μόνον σίγουρο είναι ότι, ούτως ή άλλως, έτσι θα βγει κερδισμένος.

2. Η διαμόρφωση της επιστημονικής εργασίας

2.1. Οι ουσιαστικοί κανόνες

2.1.1. Η εντιμότητα

Η αρχή της εντιμότητας απαιτεί από τους συγγραφείς επιστημονικών εργασιών την **έντιμη συμπεριφορά απέναντι στις πηγές και την πληροφόρηση που αντλεί ο συγγραφέας από τρίτους**. Αυτό σημαίνει ότι συγγραφέας έχει **ιερή υποχρέωση να αναφέρει με σαφήνεια την πηγή των σκέψεων, λογικών, ποσοτικών δεδομένων και άλλων πληροφοριών που αντλεί από άλλους συγγραφείς / μελετητές**. Επιπρόσθετα η εντιμότητα απαιτεί από τον επιστήμονα την σωστή και πιστή νοηματική απόδοση όλων όσων αναφέρονται στο κείμενο της πηγής που χρησιμοποιήθηκε. Μάλιστα πρέπει να επισημάνουμε ότι η παραπομπή σε μια πηγή σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να αλλοιώνει ή να παραμορφώνει το νόημα και τη λογική του κειμένου της πηγής που χρησιμοποιείται και στην οποία ο συγγραφέας παραπέμπει.

Η αναφορά στις πηγές άντλησης πληροφοριών-στοιχείων γίνεται με τη βοήθεια των παραπομπών στις οποίες θα αναφερθούμε εκτεταμένα στη συνέχεια. Πάντως οποιαδήποτε απόκλιση από την αρχή της υποχρέωσης αναγραφής της πηγής που χρησιμοποιήθηκε και ιδιαίτερα η μη παραπομπή σε αυτήν συνιστά μεγάλο ατόπημα και μπορεί να εκληφθεί ως κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας. Το τελευταίο αποτελεί ποινικό αδίκημα καθώς ουσιαστικά χρησιμοποιούνται από τον συγγραφέα, χωρίς ανάλογη παραπομπή, στοιχεία και σκέψεις τρίτων.

2.1.2. Η αρχή της δυνατότητας επανεξέτασης

Κάθε παραπομπή σε πηγή πρέπει να καθιστά **δυνατή / εφικτή την επανεξέταση της βιβλιογραφίας και των σχετικών πηγών που χρησιμοποιήθηκαν**. Αυτό σημαίνει ότι ο αναγνώστης πρέπει να έχει τη δυνατότητα, πηγαίνοντας ο ίδιος στην πηγή στην οποία γίνεται η παραπομπή, να ελέγξει αν και κατά πόσο αυτά που αναφέρονται στην πτυχιακή εργασία

ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, δηλαδή σ' αυτά που αναφέρει ο τρίτος μελετητής και στον οποίο παραπέμπει, όπως προαναφέρθηκε, ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας. Αυτό διασφαλίζεται με τον ακριβή προσδιορισμό των επιμέρους παραμέτρων της πηγής που χρησιμοποιήθηκε (ονοματεπώνυμο συγγραφέα, τίτλος βιβλίου ή άρθρου, χρονολογία έκδοσης του βιβλίου ή του περιοδικού που περιέχει το άρθρο, σελίδα του βιβλίου ή του περιοδικού, ακριβής διεύθυνση ιστοσελίδας κλπ). Επιπλέον, η αρχή της δυνατότητας επανεξέτασης αναφέρεται και στις μεθόδους εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν όπως π.χ. στατιστικές μέθοδοι, οικονομετρικά υποδείγματα, προγράμματα Η/Υ κλπ.

2.1.3. Η αρχή της τελειότητας

Η τελειότητα τυπικά ισοδυναμεί με την **υποχρέωση της ανακοίνωσης όλων των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν**. Ουσιαστικά όμως ταυτίζεται με την **ολοκληρωμένη διαπραγμάτευση του θέματος**. Εκείνο που πρέπει να τονισθεί είναι ότι ενδεχομένως, σε συνεννόηση ασφαλώς με τον επιβλέποντα καθηγητή, να μην είναι δυνατή ή σκόπιμη ή να μην αποτελεί τελικό στόχο της πτυχιακής εργασίας η διαπραγμάτευση όλων των πτυχών του θέματος/ζητήματος που διαπραγματεύεται η πτυχιακή εργασία. Αυτό δεν είναι μεμπτό, είναι δόκιμο επιστημονικά. Ωστόσο πρέπει να τονισθεί με κάθε έμφαση ότι για να ακολουθηθεί αυτή η μεθοδολογία πρώτον, είναι αναγκαία η συγκατάθεση του καθηγητή που εποπτεύει την πτυχιακή εργασία και δεύτερον, είναι απολύτως αναγκαία η σαφής αναφορά σ' αυτήν.

Μ' άλλα λόγια ο συγγραφέας της πτυχιακής πρέπει να αναφέρει ρητά και κατηγορηματικά το γεγονός της μη ενασχόλησης της πτυχιακής με συγκεκριμένες πτυχές του θέματος που αυτή διαπραγματεύεται και επιπρόσθετα οφείλει να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους συμβαίνει κάτι τέτοιο. Διαφορετικά η εργασία θεωρείται ελλιπής ως προς το υπό διαπραγμάτευση ζήτημα της εργασίας με ανάλογες συνέπειες στην αξιολόγησή της.

2.1.4. Η αρχή της συνοπτικότητας

Οι καλές επιστημονικές εργασίες διακρίνονται από το γεγονός ότι **τα βασικά σημεία της έκθεσης διαφαίνονται ακόμη και κατά τη διάρκεια ενός ‘επιπόλαιου’ διαβάσματος-περάσματος του κειμένου**. Αυτό προϋποθέτει μια οπτική συνοπτικότητα στους πίνακες, στις ιχνογραφίες και ιδιαίτερα στο περιεχόμενο του κειμένου και τις επιμέρους ενότητες. Από άποψη ουσίας θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην προσπάθεια λογικής απόδειξης του ζητουμένου. Οι διάφορες πλευρές του θέματος πρέπει, κατά το δυνατόν, να τύχουν συστηματικής επεξεργασίας.

2.2. Οι τυπικές προδιαγραφές μιας επιστημονικής εργασίας

2.2.1. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά της εργασίας

Για επιστημονικές εργασίες χρησιμοποιείται κατά βάση λευκό χαρτί τύπου DIN A4. Το κείμενο πρέπει να είναι γραμμένο στον Η/Υ. Οι εργασίες στο πλαίσιο των διαφόρων μαθημάτων του Τμήματος πρέπει να συρράπτονται ή να δένονται. Οι πτυχιακές εργασίες παραδίδονται σε τέσσερα (4) αντίτυπα και πρέπει να είναι δεμένες.

Διευκρινίζεται δε ότι **δεν υπάρχει κατώτατο ή ανώτατο όριο σελίδων στις πτυχιακές εργασίες**. Μπορεί μια άριστη πτυχιακή εργασία να περικλείεται σε μια μόλις 50 σελίδων, όπως επίσης είναι δυνατόν μια εργασία με 300 σελίδες να κινείται σε ιδιαίτερα ‘ρηχά νερά’. Είναι δε αυτονόητο ότι στην περίπτωση κατά την οποία η πτυχιακή αναλαμβάνεται από κοινού από δυο φοιτητές / φοιτήτριες, το δυνητικό όριο του αριθμού των σελίδων μετατοπίζεται προς τα πάνω.

2.2.2. Η προμετωπίδα / πρώτη σελίδα της εργασίας

Η προμετωπίδα μιας εργασίας που υλοποιείται στο πλαίσιο του 'Σεμιναρίου Τελειοφοίτων' ή ενός οποιουδήποτε μαθήματος (βλ. Παράρτημα 1) αναφέρει στο πρώτο τρίτο (1/3) και μάλιστα στο μέσο της σελίδας το μάθημα του μαθήματος ή του σεμιναρίου και το όνομα του υπεύθυνου καθηγητή. Ακολουθεί, εμφανώς διαχωρισμένο, το θέμα της συγκεκριμένης εργασίας. Στο τελευταίο τρίτο της σελίδας αναγράφεται αριστερά το επώνυμο, το όνομα και το τυπικό εξάμηνο του συγγραφέα, ενώ δεξιά στο ίδιο ύψος αναγράφεται η ημερομηνία παράδοσης της εργασίας.

Η προμετωπίδα της πτυχιακής εργασίας (βλ. Παράρτημα 2) αναγράφει επάνω με κεφαλαίους χαρακτήρες ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΒΑΛΑΣ, αμέσως παρακάτω 'Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας' και ακολούθως 'Τμήμα Λογιστικής'. Στο μέσον της προμετωπίδας αναφέρονται οι λέξεις 'Πτυχιακή εργασία' και αμέσως μετά και από κάτω το θέμα της πτυχιακής εργασίας. Στη συνέχεια και σε μια λογική απόσταση από το θέμα αναγράφονται τα εξής :

Υποβληθείσα στον Καθηγητή από τον / την σπουδαστή/
σπουδάστρια (επώνυμο, όνομα) από (διεύθυνση μόνιμης κατοικίας).

Έναρξη:

Παράδοση:

Πόλη, Ημερομηνία

2.2.3. Διαδικασία ανάληψης, κατάθεσης και παρουσίασης της πτυχιακής εργασίας

Τα θέματα των πτυχιακών εργασιών ανακοινώνονται από την Γραμματεία του Τμήματος Λογιστικής **στην αρχή κάθε εξαμήνου**. Ο / Η φοιτητής / φοιτήτρια επιλέγει το θέμα της εργασίας που τον ενδιαφέρει και ακολούθως απευθύνεται στον Καθηγητή προκειμένου να συζητήσει τις λεπτομέρειες της διαδικασίας υλοποίησης της εργασίας. Το Τμήμα θεωρεί ότι η εργασία έχει αναληφθεί από τον ενδιαφερόμενο φοιτητή όταν συμπληρωθεί και υπογραφεί από τον φοιτητή και τον αρμόδιο καθηγητή το **σχετικό έντυπο ‘Ανάληψης θέματος πτυχιακής εργασίας’** που διατίθεται από την Γραμματεία του Τμήματος. Από την στιγμή υπογραφής του παραπάνω εντύπου αρχίζει να τρέχει ο χρόνος που έχει ο φοιτητής στη διάθεσή του για την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας. Σύμφωνα με σχετικές αποφάσεις του Τμήματος, **ο φοιτητής έχει στη διάθεσή του έξι (6) μήνες για την ολοκλήρωση και κατάθεση της εργασίας**. Το χρονικό διάστημα **μπορεί να επεκταθεί για άλλους έξι (6) μήνες**, αν οι περιστάσεις καθιστούν κάτι τέτοιο αναγκαίο. Είναι αυτονόητο ότι ο χρόνος παράτασης δεν πρέπει υποχρεωτικά να εξαντληθεί και πως η εργασία μπορεί να παραδοθεί ακόμη και από τον πρώτο μήνα της παράτασης. Παράταση πέραν του συνολικού χρόνου του ενός έτους μπορεί να δοθεί στον φοιτητή μόνον με σχετική αίτηση προς το Συμβούλιο του Τμήματος και συγκατάθεση του οργάνου αυτού και πάντως με τη σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντα καθηγητή. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να δικαιολογείται επαρκώς η ανάγκη για μικρή μόνον παράταση του διαθέσιμου χρόνου.

Μετά την ολοκλήρωσή της και έγκριση από τον επιβλέποντα καθηγητή φοιτητής καταθέτει την πτυχιακή του εργασία μέσω πρωτοκόλλου στη Γραμματεία του Τμήματος. **Η πτυχιακή εργασία υποβάλλεται σε τουλάχιστον τέσσερα (4) αντίτυπα**, από τα οποία ένα διατίθεται σε κάθε μέλος της τριμελούς επιτροπής εξέτασης της πτυχιακής εργασίας και ένα αντίτυπο καταλήγει στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Καβάλας.

Μέσα σε προθεσμία που ορίζει το τμήμα και η οποία δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των δέκα (10) ημερών από την υποβολή της πτυχιακής εργασίας του φοιτητή στο Τμήμα, ο επιβλέπων Καθηγητής υποχρεούται να συντάξει **Εισηγητική Έκθεση** και να την καταθέσει, μέσω πρωτοκόλλου, στο Τμήμα. Αναφορικά με την ημερομηνία παρουσίασης των πτυχιακών εργασιών γενικά ισχύει ο παρακάτω κανόνας: πτυχιακές που κατατίθενται μέχρι τις 20 κάθε μήνα παρουσιάζονται κατά το τρίτο δεκαήμερο του επόμενου μήνα.

Η πτυχιακή **παρουσιάζεται στην Αίθουσα Συνεδριάσεων της ΣΔΟ** ενώπιον των τριών μελών της επιτροπής. Η παρουσίαση **δεν πρέπει να διαρκεί περισσότερο από 15 έως 20 λεπτά**, καθώς πρέπει να διατεθεί επαρκής χρόνος για συζήτηση και την ουσιαστική εξέταση της πτυχιακής εργασίας.

Μετά την ολοκλήρωση της παρουσίασης ακολουθεί η **συζήτηση μεταξύ καθηγητών και φοιτητή**. Με την ολοκλήρωση της εξεταστικής διαδικασίας ο φοιτητής αποσύρεται από την αίθουσα και οι καθηγητές αξιολογούν την όλη προσπάθεια του φοιτητή και του ανακοινώνουν το αποτέλεσμα.

Σε περίπτωση κατά την οποία η επιτροπή κρίνει ως ανεπαρκή την όλη προσπάθεια του φοιτητή, **η πτυχιακή αναπέμπεται** και ο φοιτητής έχει τη δυνατότητα να επανέλθει για την παρουσίασή της σε διάστημα που δεν μπορεί να είναι μικρότερο του ένα (1) μήνα προκειμένου να παρουσιάσει εκ νέου την εργασία του. Αν για δεύτερη φορά απορριφθεί η πτυχιακή εργασία, τότε αυτή θεωρείται ως μη γενόμενη και ο φοιτητής οφείλει να ξεκινήσει από μηδενική βάση τις προσπάθειες για την εκ νέου ανάληψη νέου θέματος πτυχιακής εργασίας.

2.2.4. Η διαμόρφωση του κειμένου

Οι επιστημονικές εργασίες γράφονται συνήθως με απόσταση 1 ½ γραμμής σειράς και περιθώριο:

- Αριστερά: 3-4 εκατοστά
- Πάνω: περίπου 3-4 εκατοστά
- Κάτω: περίπου 4-5 εκατοστά
- Δεξιά: 3 εκατοστά

Η αρίθμηση των σελίδων βρίσκεται στο κάτω μέρος της σελίδας και τοποθετείται στο κέντρο της. Η αρίθμηση ξεκινά από την ενότητα 'Εισαγωγή' και διαπερνά όλες τις υπόλοιπες σελίδες της πτυχιακής εργασίας, κάτι που σημαίνει **ότι οι σελίδες πριν την 'Εισαγωγή', δηλαδή η προμετωπίδα, οι σελίδες με τα 'Περιεχόμενα' της εργασίας καθώς επίσης και ο 'Πρόλογος', δεν αριθμούνται.**

Τα επιμέρους τμήματα της πτυχιακής εργασίας πρέπει να τακτοποιούνται με τη διαδοχική σειρά που θα αναπτυχθεί στη συνέχεια. Πριν την τελική παράδοση της εργασίας θα ήταν χρήσιμο και σκόπιμο ο συγγραφέας να την ξαναδεί μια τελευταία φορά, προκειμένου να αποφευχθούν λάθη και ατέλειες που είναι αλήθεια πάντα υπάρχουν στα γραπτά κείμενα. Μάλιστα η διαδικασία αυτή είναι περισσότερο αποτελεσματική αν το τελικό αυτό διάβασμα της εργασίας γίνει από έναν τρίτο αναγνώστη, από ένα τρίτο μάτι.

2.3. Οι ουσιαστικές παράμετροι της πτυχιακής εργασίας

2.3.1. Η δομή και το περιεχόμενο της πτυχιακής εργασίας

Η διάρθρωση της πτυχιακής εργασίας (*Παράρτημα 3*) αποτυπώνεται στην ενότητα 'Περιεχόμενα' που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της εργασίας. Η ενότητα 'Περιεχόμενα' προηγείται της ενότητας 'Πρόλογος'.

Η ενότητα 'Περιεχόμενα' **καταγράφει πιστά και με ακρίβεια τα κεφάλαια / ενότητες / υποενότητες που ακολουθούν.** Σε κάθε κεφάλαιο / ενότητα / υποενότητα αντιστοιχεί και ένας αριθμός σελίδας στο κείμενο. Αυτός ο αριθμός της σελίδας πρέπει να αναγράφεται στα 'Περιεχόμενα'. Αν δηλαδή η ενότητα της πτυχιακής εργασίας *'Η εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων στην Ελλάδα'* ξεκινάει από την σελίδα 129 της πτυχιακής, αυτή η σελίδα πρέπει να αντιστοιχεί στην ενότητα αυτήν και στα 'Περιεχόμενα', όπου προφανώς αναγράφεται η προαναφερθείσα ενότητα ως τμήμα της εργασίας (βλέπε *Παράρτημα 3*).

Μετά την ενότητα 'Περιεχόμενα' ακολουθεί ο 'Πρόλογος' της εργασίας. **Σ' αυτόν γίνεται μια πολύ συνοπτική αναφορά (10-20 γραμμές) στο θέμα που αποτελεί αντικείμενο της πτυχιακής εργασίας καθώς επίσης και στον ερευνητικό στόχο που αυτή έχει θέση.** Έτσι γνωστοποιείται στον αναγνώστη το αντικείμενο και το ζητούμενο της εργασίας. Επιπλέον στον 'Πρόλογο' μπορεί ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας να απευθύνει τις ευχαριστίες του σε διάφορα πρόσωπα που του στάθηκαν αρωγοί στην επίπονη προσπάθεια συγγραφής της εργασίας και τον υποστήριξαν ηθικά ή / και οικονομικά ώστε να ολοκληρώσει το δύσκολο έργο που έχει αναλάβει.

Η ενότητα 'Εισαγωγή' είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της εργασίας. Η 'Εισαγωγή' αποκαλύπτει με εξαιρετικά συνοπτικό τρόπο το αντικείμενο αλλά και το ζητούμενο της πτυχιακής εργασίας καθώς επίσης και το επιστημονικό-ερευνητικό ενδιαφέρον που αναδεικνύει αυτή, διαφοροποιούμενη από άλλες σχετικές προς το θέμα αναλύσεις και μελέτες. Επιπρόσθετα στην 'Εισαγωγή' της πτυχιακής εργασίας

παρουσιάζονται οι θεματικές ενότητες-κεφάλαια που αποτελούν το περιεχόμενο αυτής. Είναι δε η ενότητα 'Εισαγωγή' εξαιρετικά σημαντικό τμήμα της πτυχιακής καθώς ουσιαστικά 'φωτογραφίζει' και αποτυπώνει σε σμίκρυνση το εύρος και το βάθος της εργασίας. Ουσιαστικά αυτό το τμήμα της πτυχιακής πρέπει να προσφέρει στον αναγνώστη τη δυνατότητα, διαβάζοντάς το να γνωρίζει γιατί έχει επιστημονικό ενδιαφέρον το συγκεκριμένο θέμα της πτυχιακής εργασίας, πώς το διαπραγματεύτηκε ο συγγραφέας αυτής, σε ποια επιμέρους ζητήματα-θέματα του υπό διερεύνηση προβλήματος αναφέρεται ο συγγραφέας (είναι οι ενότητες-κεφάλαια που αναφέραμε μόλις προηγούμενα) και τέλος αναφέρει λίγα λόγια για τα συμπεράσματα στα οποία έχει καταλήξει ο συγγραφέας της εργασίας. Άρα λοιπόν ο αναγνώστης μελετώντας την 'Εισαγωγή' πρέπει να έχει σ' αυτήν σε 'ζιπαρισμένη' μορφή τις κυρίαρχες παραμέτρους της εργασίας: ποιο θέμα διαπραγματευόμαστε, γιατί έχει αξία-σημασία η ενασχόληση με αυτό το ζήτημα, με ποιο τρόπο το διαπραγματευόμαστε και ποία είναι η βασική διαπίστωση-συμπέρασμα στην-στο οποία-ο καταλήγουμε.

Μετά την εισαγωγή ακολουθεί το κύριο τμήμα της εργασίας, δηλαδή η διεξοδική ανάλυση του ζητήματος που διερευνά η πτυχιακή εργασία. Σ' αυτό το τμήμα γίνεται κατ' αρχήν μια ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, καθώς είναι βέβαιο ότι δεν είναι ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας ο μοναδικός άνθρωπος στον κόσμο που ασχολήθηκε με το ευρύτερο αντικείμενο της εργασίας. Ασφαλώς και άλλοι πριν από τον συγγραφέα της πτυχιακής έχουν 'ακουμπήσει' το θέμα που διερευνάται και έχουν εκφράσει τις απόψεις τους γι' αυτό. Άρα λοιπόν ο συγγραφέας πρέπει αρχικά να ψάξει και να δει και να απαντήσει στα παρακάτω ερωτήματα: **τι ισχύει πάνω στο θέμα που διερευνάται και τι είναι γνωστό έως σήμερα από άλλες παραπλήσιες εργασίες / μελέτες; Ποια είναι τα κοινά τους σημεία αλλά και που εστιάζονται οι διαφορές αυτών των ερευνών / μελετών; Αυτό που έχει αξία και σημασία, και αποτελεί τελικά το ζητούμενο μιας επιστημονικής έρευνας, είναι να εντοπίσει ο συγγραφέας της πτυχιακής εκείνα τα σημεία στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, στα οποία θα μπορέσει να αναπτύξει μια**

διαφορετική επιχειρηματολογία, θα καταφέρει να αναλύσει τα πράγματα μέσα από μια διαφορετική οπτική γωνία, θα διατυπώσει μια διαφορετική μεθοδολογία και τελικά θα καταφέρει να διαφοροποιηθεί από τους υπόλοιπους συγγραφείς, προσθέτοντας ουσιαστικά το δικό του λιθαράκι στην έρευνα και την ανάπτυξη της επιστήμης του αντικειμένου του.

Αυτό τελικά είναι το μεγάλο κέρδος της επιστημονικής δουλειάς και ταυτόχρονα συμβάλει στην ικανοποίηση του συγγραφέα: να διαμορφώσει μια εργασία η οποία θα έχει να προσφέρει στον αναγνώστη και την επιστήμη γενικότερα την εντύπωση ότι στην συγκεκριμένη εργασία υπάρχει κάτι νέο ή επιπρόσθετο ή συμπληρωματικό ή ενδιαφέρον σε σχέση με την μέχρι τώρα βιβλιογραφία. Μπορεί κανείς αυτό να το διατυπώσει και διαφορετικά. Αν η πτυχιακή εργασία απλά αναπαράγει την σχετική προς το θέμα της πτυχιακής εργασίας υπάρχουσα γνώση, χωρίς να προσθέτει την προσωπική πινελιά του συγγραφέα και χωρίς να αναδεικνύει επιπρόσθετες πλευρές ανάλυσης και έρευνας του θέματος, δεν θα έχει καταφέρει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις και τις στοχεύσεις μιας επιστημονικής εργασίας όπως είναι η πτυχιακή εργασία. Άρα λοιπόν θέλει προσπάθεια και μόχθο για να τα καταφέρει κανείς.

Επιπρόσθετα, στο βασικό τμήμα της πτυχιακής εργασίας αποτυπώνεται η μεθοδολογία έρευνας και ανάλυσης του θέματος και αναπτύσσονται όλες οι σημαντικές, κατά τον συγγραφέα, πλευρές του.

Συχνά μια πτυχιακή εργασία εμπλουτίζεται με την υλοποίηση **εμπειρικής έρευνας με τη βοήθεια ερωτηματολογίου**. Η υλοποίηση της έρευνας δεν είναι εύκολη υπόθεση και χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Έτσι πρέπει να διαμορφωθούν προσεκτικά οι ερωτήσεις, να αποσαφηνιστεί ο πληθυσμός στον οποίο απευθύνεται το ερωτηματολόγιο, να πραγματοποιηθεί αποτελεσματικά και με όρους αντικειμενικούς-αξιόπιστους η δειγματοληψία, να συγκεντρωθούν τα ερωτηματολόγια, να εξαχθούν τα σχετικά στατιστικά αποτελέσματα και να αναλυθούν τα δεδομένα με τη βοήθεια σχετικής στατιστικής ανάλυσης. Τέλος η

ερμηνεία των στατιστικών αποτελεσμάτων αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι κάθε εμπειρικής έρευνας.

Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την ενότητα ‘Συμπερασματικές παρατηρήσεις’. Μια πτυχιακή εργασία δεν θεωρείται ολοκληρωμένη, εάν δεν περιλαμβάνει και την ενότητα αυτήν. Εδώ παρουσιάζονται περιληπτικά όλα τα βήματα της εργασίας που προηγήθηκαν και παρουσιάζονται τα βασικά ευρήματα-διαπιστώσεις της. Με άλλα λόγια η τελευταία αυτή ενότητα της πτυχιακής πρέπει να γνωστοποιεί στον αναγνώστη τα κύρια αποτελέσματα της εργασίας και να αναδεικνύει την αξία και τη χρησιμότητά τους για την επιστήμη, τους διάφορους φορείς αλλά και όσους ασκούν ή / και εφαρμόζουν πολιτική.

Το βασικό μέρος κάθε εργασίας αποτελείται σαφώς, σαφέστατα από υποενότητες και επιμέρους τμήματα. Όταν δηλαδή ο φοιτητής / φοιτήτρια θα ξεκινήσει την ανάλυση του κυρίως προβλήματος-θέματος, είναι ευνόητο ότι ‘κομματιάσει’ το συνολικό σκεπτικό και προβληματισμό του σε επιμέρους ενότητες και τμήματα. Αυτός ο κατακερματισμός του συνολικού σκεπτικού πρέπει να είναι λογικός και συνεπής προς το υπερκείμενο τμήμα, ακολουθεί δε την εξής λογική. Αν μια ενότητα αριθμείται π.χ. *με τον αριθμό 3 και τιτλοφορείται ως ‘Το ηλεκτρονικό εμπόριο’ και ακολουθούν ως επιμέρους τμήματα αυτής οι επιμέρους ενότητες ‘Ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών’ και ‘Κόστος των ηλεκτρονικών συναλλαγών’*, τότε ακολουθεί η παρακάτω αρίθμηση:

3. Το ηλεκτρονικό εμπόριο

3.1. Ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών

3.2. Κόστος των ηλεκτρονικών συναλλαγών

Αν πάλι η επιμέρους ενότητα “Κόστος ηλεκτρονικών συναλλαγών” διασπάται εκ νέου σε υποενότητες, όπως θα μπορούσαν να είναι π.χ. ‘Το οικονομικό κόστος’, το ‘διαχειριστικό κόστος’ και ‘Το κόστος στις εργασιακές σχέσεις’, τότε η διάσπαση αυτή πραγματοποιείται ως ακολούθως:

3.2. Κόστος των ηλεκτρονικών συναλλαγών

3.2.1. Το οικονομικό κόστος

3.2.2. Το διαχειριστικό κόστος

3.2.3. Το κόστος στις εργασιακές σχέσεις.

Είναι δε αυτονόητο ότι μια τέτοια διάσπαση δεν μπορεί να είναι ανεξέλεγκτη και χωρίς στόχο.

2.3.2. Το κείμενο

2.3.2.1. Η διαμόρφωση των επιμέρους κεφαλαίων

Οι επικεφαλίδες των επιμέρους κεφαλαίων πρέπει να αναγράφονται εξ' ολοκλήρου και να διαχωρίζονται μεταξύ τους με αντίστοιχα αριθμητικά σύμβολα που εμφανίζονται στην ενότητα *΄Περιεχόμενα΄*. Εάν οι επικεφαλίδες είναι μεγαλύτερες από μία γραμμή, θα πρέπει η δεύτερη γραμμή να αρχίζει όχι από τον αριθμό αλλά από το σημείο που αντιστοιχεί στο κείμενο της επικεφαλίδας. Εξ άλλου, είναι σκόπιμο να αποφεύγεται το κλείσιμο-τελείωμα μιας σελίδας με μια επιγραφή. Προτιμότερο είναι να παραμείνουν οι τελευταίες γραμμές της σελίδας κενές και να αρχίσει η νέα επικεφαλίδα του κειμένου από την επόμενη σελίδα, παρά να εμφανίζεται στο τέλος της σελίδας μόνον η επικεφαλίδα και το κείμενο που αντιστοιχεί σ' αυτήν να ξεκινά από την επόμενη σελίδα.

Η επικεφαλίδα ενός κεφαλαίου ή μιας επιμέρους ενότητας πρέπει να αποδίδει όσο γίνεται περισσότερο το περιεχόμενό του / της. Άρα δεν γίνεται να υπάρχει ως επικεφαλίδα μιας ενότητας ένας τίτλος που δεν έχει καμία σχέση με το περιεχόμενο του κειμένου που ακολουθεί. Επίσης είναι λανθασμένο να υπάρχει σε ένα κεφάλαιο της εργασίας μια επικεφαλίδα / ένας τίτλος, ο οποίος καλύπτει μόνο ένα τμήμα του κειμένου που ακολουθεί ή αντίστροφα, το κείμενο να καλύπτει μόνον ένα μέρος-τμήμα της προβληματικής που θίγει η επικεφαλίδα του κεφαλαίου.

Η χρησιμοποίηση νέων παραγράφων στοχεύει στη λογική της διάσπασης και παρουσίασης της επιχειρηματολογίας. Γι' αυτό αποτελούν ένα σοβαρό τυπικό βοήθημα για την διασαφήνιση της ροής των σκέψεων του συγγραφέα.

Οι υπογραμμίσεις στο κείμενο θα πρέπει να αποφεύγονται. Οι βασικές διαπιστώσεις και τα καίρια σημεία της εργασίας πρέπει να αναδεικνύονται μέσω της επιχειρηματολογίας που αναπτύσσεται και όχι με υπογραμμίσεις του κειμένου. Τα ονόματα τέλος στο κείμενο καλό είναι να γράφονται με κεφαλαία γράμματα.

2.3.2.2. Οι παραπομπές στην πηγή

Οι συγγραφείς των πτυχιακών εργασιών πρέπει να γνωρίζουν ότι η χρησιμοποίηση στοιχείων, απόψεων, επιχειρημάτων, λογικών άλλων ανθρώπων πρέπει να γνωστοποιούνται. Καθώς πρόκειται για πνευματικό αγαθό τρίτων, η μη αναφορά της πηγής από την οποία ο φοιτητής έχει αντλήσει αυτά τα στοιχεία / απόψεις / επιχειρήματα / λογικές αποτελεί κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας και ως τέτοιο γεγονός συνιστά αξιόποινη πράξη. **Άρα λοιπόν δεν είναι κατακριτέα η αξιοποίηση των διαφόρων πηγών πληροφόρησης. Κακό είναι να γίνεται αυτό και να μην γνωστοποιείται.**

Η παραπομπή στην πηγή πληροφόρησης δεν είναι δείγμα 'αδυναμίας' του συγγραφέα και ούτε αποτελεί τον αδύνατο κρίκο της εργασίας του. Αντίθετα θα λέγαμε ότι η συχνές, βεβαίως χωρίς υπερβολές, παραπομπές σε πηγές αποτελούν **ενδεικτικό σημάδι για προσεκτική δουλειά και ειλικρινή διάθεση γνωστοποίησης των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν.**

Στο παρελθόν, αλλά ακόμη και στις ημέρες μας αλλά ολοένα και λιγότερο συχνά, οι παραπομπές τοποθετούνταν στο κείμενο μιας εργασίας με την βοήθεια ενός αριθμού-εκθέτη (εκθετική παραπομπή). Πλέον ο περισσότερο δόκιμος τρόπος παραπομπής είναι αυτός που αντί για τους εκθέτες χρησιμοποιεί στην κανονικά ροή του κειμένου τις παρενθέσεις (). Και στους

δύο τρόπους θα αναφερθούμε εκτενέστερα αμέσως παρακάτω. Αυτόν τον δεύτερο τρόπο θα προτείνουμε και εμείς ανεπιφύλακτα στους φοιτητές του Τμήματος. Είναι περισσότερο εύχρηστος, περισσότερο απλός και εξυπηρετεί καλλίτερα και τον αναγνώστη, καθώς δεν αποσπάται η ροή και η προσοχή του εφόσον οι παραπομπές αποτελούν συνεχές κομμάτι του κειμένου και δεν τοποθετούνται στο τέλος της σελίδας ή συνολικά στο τέλος της πτυχιακής εργασίας σε ξεχωριστή ενότητα.

Εκείνο που πρέπει να διευκρινίσουμε είναι ότι **η ένδειξη για παραπομπή στην πηγή δεν μπορεί να πραγματοποιείται στην επικεφαλίδα μιας ενότητας ή στο τέλος μιας επιμέρους ενότητας της πτυχιακής εργασίας**. Αν πάντως, λανθασμένα, συμβαίνει κάτι τέτοιο, τότε αυτό μάλλον υπονοεί ότι η ενότητα εξ ολοκλήρου προέρχεται από την πηγή στην οποία ο συγγραφέας παραπέμπει, κάτι που ασφαλώς είναι εξαιρετικά αρνητικό και συνακόλουθα πρέπει να αποφεύγεται.

Κάθε στατιστικός πίνακας ή γράφημα ή διαγραμματική απεικόνιση που εμφανίζεται στην πτυχιακή εργασία πρέπει, αμέσως μετά απ' αυτόν, να αναφέρει την πηγή από την οποία ελήφθησαν τα στατιστικά στοιχεία. Αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση κατά την οποία ο στατιστικός πίνακας είναι αποτέλεσμα επεξεργασίας πρωτογενών ποσοτικών στοιχείων από τον συγγραφέα (π.χ. εμπειρική έρευνα), οπότε κάτω από τον πίνακα αναγράφονται τα παρακάτω. Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων από τον / την συγγραφέα.

Ο συγγραφέας της πτυχιακής μπορεί να παραπέμπει **κατά λέξη** σε ένα συγκεκριμένο κείμενο ή απλά να μεταφέρει στην πτυχιακή του εργασία **το γενικότερο νόημα / σκέψη (νοηματική απόδοση)** που βρίσκεται στο κείμενο ενός τρίτου. Επειδή χρησιμοποιούνται διαφορετικές μέθοδοι στη μια και στην άλλη περίπτωση, θα γίνει ξεχωριστή αναφορά στη καθεμιά απ' αυτές.

2.3.2.2.1. Η κατά λέξη απόδοση ενός κειμένου

Ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας αποδίδει το κείμενο ενός τρίτου κατά λέξη όταν χρησιμοποιεί **αυτούσιο το κείμενο** αυτό. Πρόκειται ουσιαστικά για

πιστή αντιγραφή ενός τμήματος ενός κειμένου και αξιοποίησή του από τον συγγραφέα της πτυχιακής εργασίας. Είναι δε **αυτονόητο ότι μια τέτοια πιστή-κατά λέξη απόδοση ενός κειμένου πρέπει να πραγματοποιείται με περισσή φειδώ, δηλαδή όχι συνεχώς και επιπλέον πρέπει να περιλαμβάνει μικρά κομμάτια του κειμένου και όχι ολόκληρες ενότητες ή κεφάλαια κλπ.**

Κατά βάση, η κατά λέξη απόδοση ενός κειμένου χρησιμοποιείται όταν το κείμενο που θέλουμε να αξιοποιήσουμε χαρακτηρίζει το ξεχωριστό τρόπο γραφής και σκέψης του συγγραφέα που δεν επιθυμούμε να αλλοιώσουμε ή όταν το κείμενο προσδιορίζει ένα περιεχόμενο και περιέχει μια πληροφορία που ο συγγραφέας της πτυχιακής θέλει αυτούσια να μεταφέρει στην δική του δουλειά.

Τονίζουμε και πάλι ότι η μια τέτοια παραπομπή δεν είναι λάθος ενέργεια. Λάθος είναι να γίνεται αυτό και να μην γνωστοποιείται με σχετική παραπομπή στην πηγή.

Στις περιπτώσεις λοιπόν της κατά λέξη απόδοσης ενός κειμένου ο τρόπος παραπομπής είναι ο ακόλουθος. Το κείμενο, στο οποίο παραπέμπει ο συγγραφέας της πτυχιακής τοποθετείται σε εισαγωγικά ‘ ‘ ή “ “. Αμέσως μετά τα εισαγωγικά και πριν την τελεία ανοίγεται παρένθεση στην οποία αναγράφονται τα εξής: Επώνυμο συγγραφέα, έτος έκδοσης του βιβλίου ή του άρθρου στο οποίο αφορά η παραπομπή και τέλος αριθμός της σελίδας του βιβλίου ή του άρθρου στο οποίο το τμήμα του κειμένου στο οποίο παραπέμπουμε, Π.χ. (Αντωνίου, 1992, 46).

Εάν ο συγγραφέας της πτυχιακής εκτιμά ότι πρέπει να παραμερισθούν ορισμένες λέξεις ή γραμμές από το κείμενο στο οποίο κατά λέξη παραπέμπει, τότε αυτός ο παραμερισμός καταδεικνύεται με ορισμένες τελείες εντός της παραπομπής (.....). Γενικά πάντως το μέγεθος των κατά λέξη παραπομπών δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τις 5-6 γραμμές.

2.3.2.2.2. Οι νοηματικές αποδόσεις ενός κειμένου

Στην περίπτωση των **νοηματικών αποδόσεων** ο συγγραφέας **δεν αποδίδει κατά λέξη το κείμενο** ενός τρίτου **αλλά απλά μεταφέρει το γενικότερο νόημα, τις σκέψεις και τις πληροφορίες που περιέχονται στο κείμενο τρίτων**. Η μεταφορά πρέπει να γίνεται συμπυκνωμένα και να είναι σαφής ως προς το περιεχόμενό της. Στην περίπτωση των νοηματικών αποδόσεων **η παραπομπή στην πηγή ακολουθεί την εξής λογική. Εφόσον ολοκληρωθεί η μεταφορά της πληροφορίας στην πτυχιακή εργασία, σε εκείνο ακριβώς το σημείο του κειμένου της πτυχιακής εργασίας ανοίγει παρένθεση και αναγράφεται η πηγή από την οποία αντλήθηκαν τα συγκεκριμένα στοιχεία**. Ειδικότερα αναγράφονται το επώνυμο συγγραφέα, έτος έκδοσης του βιβλίου ή του άρθρου στο οποίο αφορά η παραπομπή και τέλος αριθμός της σελίδας ή των σελίδων του βιβλίου ή του άρθρου στο οποίο το τμήμα του κειμένου στο οποίο παραπέμπουμε, Π.χ. (Λιάπης, 1994, 146-148).

Εάν γίνεται ονομαστική αναφορά σε κάποιον άλλον συγγραφέα (π.χ. όπως αναφέρει ο Γεωργίου, το ευρωπαϊκό κεκτημένο παραβιάζεται συστηματικά), τότε είναι επιβεβλημένο, η παραπομπή να αναγράφεται αμέσως μετά το όνομα του συγγραφέα που αναφέρεται ονομαστικά.

Υπάρχει περίπτωση ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας, **εκτός από την απλή παραπομπή στην πηγή πληροφόρησης, να θεωρεί αναγκαίο έναν σχολιασμό των στοιχείων στα οποία παρέπεμψε ή την πρόσθεση μιας προσωπικής αξιολογικής κρίσης για την ουσία της πληροφορίας στην οποία παραπέμπει ή εν πάση περιπτώσει να αναφέρει μια γνώμη που αναφέρεται στην πηγή πληροφόρησης**. Στο βαθμό που ο συγγραφέας της πτυχιακής εκτιμά ότι όλα τα παραπάνω δεν πρέπει να εμφανιστούν στο κανονικό κείμενο της εργασίας γιατί διασπούν τη φυσιολογική ροή του κειμένου ή γιατί δεν **‘δένουν’** με αυτό, είναι σκόπιμο η παραπομπή στην πηγή καθώς και το επακόλουθο σχόλιο ή αξιολογική κρίση ή συμπληρωματικό σχόλιο του συγγραφέα της πτυχιακής εργασίας να πραγματοποιηθεί με τη **μορφή της**

εκθετικής παραπομπής. Στην περίπτωση αυτή ο αριθμός σε εκθετική μορφή τοποθετείται κανονικά στο σημείο στο οποίο θέλει ο συγγραφέας να το τοποθετήσει και στο τέλος της σελίδας εμφανίζεται ο ίδιος αριθμός με την σχετική αναφορά στην πηγή (π.χ. *Νικολάου, 1996, σελ. 57*) και ακολουθεί το σχόλιο / κρίση / συμπληρωματικό σχόλιο του συγγραφέα. Γίνεται κατανοητό ότι η εκθετική παραπομπή γίνεται και για τεχνικούς λόγους, καθώς μια παραπομπή στην πηγή συνοδευόμενη από ένα σχόλιο / κρίση / συμπληρωματικό σχόλιο κλπ δεν μπορεί να εμφανιστεί στην κανονική ροή του κειμένου, γιατί έτσι θα υπάρχει ένα μεγάλο 'κενό' στην πορεία της σκέψης και της επιχειρηματολογίας του συγγραφέα της πτυχιακής αφού ουσιαστικά θα παρεμβάλλεται μια ενότητα που, όπως είπαμε και πριν, δεν θα δένει με το κείμενο και την ροή του, θα αποσπά τη προσοχή του αναγνώστη και θα κατακερματίζει τη συνοχή του κειμένου.

Περισσότερη από μια εκθετική παραπομπή γίνεται με αύξοντα αριθμό στο πλαίσιο μιας και της ίδιας σελίδας. Από την επόμενη σελίδα η αρίθμηση αρχίζει εκ νέου από την αρχή, δηλαδή την μονάδα 1. Το τμήμα των εκθετικών παραπομπών στο τέλος κάθε σελίδας διαχωρίζεται από το κείμενο με μια γραμμή, της οποίας προηγείται και ακολουθεί μια κενή γραμμή. Το μήκος της γραμμής αυτής είναι συνήθως περί τα 5 εκατοστά.

2.3.2.3. Επιμέρους ζητήματα της διαδικασίας παραπομπής στην πηγή

Επαναλαμβάνουμε ότι ο πλέον συνηθισμένος **τρόπος παραπομπής στην πηγή** είναι αυτός που πραγματοποιείται κατευθείαν **στη ροή του κειμένου** με τη μορφή που προαναφέραμε, δηλαδή (*Αντωνίου, 1992, 46*). Αυτός ο τρόπος παραπομπής στην πηγή είναι γνωστός στη διεθνή βιβλιογραφία ως η **μέθοδος Harvard** και εμείς θα την αναφέρουμε στο εξής συμπληρωματικά ως **παραπομπή με τη βοήθεια της παρένθεσης ή παρενθετική παραπομπή**. Στον κατάλογο της συνολικής βιβλιογραφίας που υπάρχει στο τέλος της πτυχιακής εργασίας η πηγή αυτή πρέπει να αναφέρεται αναλυτικά ως

ακολουθώς: Επώνυμο, αρχικό γράμμα ονόματος, έτος έκδοσης του βιβλίου, ακριβής τίτλος του βιβλίου, εκδοτικός οίκος που εξέδωσε το παραπάνω βιβλίο και τόπος έκδοσής του. Π.χ. *Αντωνίου Δ., 1992, Η διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.*

Η παραπομπή με τη χρήση του αριθμού-εκθέτη σε σημείο του κειμένου και η αντίστοιχη αρίθμηση των παραπομπών στο τέλος της σελίδας αποφεύγεται ολοένα και περισσότερο, αποτελεί πλέον την εξαίρεση παρά τον κανόνα και εμείς θα προτείναμε να χρησιμοποιείται μόνον στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας, εκτός από την αναφορά της πηγής, επιθυμεί να σχολιάσει, να προσθέσει, να συμπληρώσει, να αξιολογήσει κάτι και επομένως να προσθέσει μερικές γραμμές εκτός κειμένου.

Εάν χρησιμοποιείται ως βιβλιογραφική πηγή ο ίδιος συγγραφέας περισσότερο από μια φορά και αυτός έχει συγγράψει βιβλία / άρθρα που αναφέρονται σε διαφορετική χρονική στιγμή, τότε στη διαδικασία της παραπομπής στην πηγή δεν δημιουργείται κανένα πρόβλημα και άρα δεν αλλάζει τίποτα, καθώς στην παραπομπή θα αλλάζει μόνον η σχετική χρονολογία έκδοσης της βιβλιογραφικής πηγής στην οποία παραπέμπουμε. Επομένως ισχύουν όλα όσα προαναφέραμε.

Αν πάλι δυο διαφορετικοί συγγραφείς τυγχάνει να έχουν το ίδιο επώνυμο αλλά διαφορετικό όνομα και έχουν συγγράψει την ίδια χρονιά ένα βιβλίο, τότε προκειμένου να αποφευχθεί η σύγχυση θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε στην παραπομπή εκτός από το επώνυμο που είναι ίδιο και το πρώτο γράμμα του ονόματος αυτών. Παράδειγμα Παπαδόπουλος Ν, 2003, 27 στην μια περίπτωση και Παπαδόπουλος Γ, 2003, 59 στην άλλη περίπτωση.

Εάν, ωστόσο, ως πηγή αναφοράς χρησιμοποιείται ένας **συγγραφέας που έχει συγγράψει δύο βιβλία / άρθρα που έχουν εκδοθεί την ίδια χρονιά, π.χ. 2005**, τότε, για να είναι ακριβής και σαφής η πηγή στην οποία παραπέμπουμε, πρέπει να προσθέσουμε στο έτος έκδοσης των δύο πηγών του έτους 2005 τα χαρακτηριστικά α και β για καθεμιά απ' αυτές 9 (δηλαδή 2005α και 2005β), έτσι

ώστε να αναγνωρίζει ο αναγνώστης την συγκεκριμένη πηγή προέλευσης της πληροφορίας που χρησιμοποιήθηκε. Η ίδια μεθόδευση-διάκριση, φυσικά, πρέπει να ακολουθείται και κατά την παρουσίαση του ολοκληρωμένου καταλόγου της βιβλιογραφίας που παρουσιάζεται στο τέλος της πτυχιακής εργασίας.

Αν ως **πηγή πληροφόρησης** χρησιμοποιείται ένα **άρθρο ενός μελετητή από ένα περιοδικό**, τότε στην **παραπομπή στο κείμενο** αναγράφεται απλά το επώνυμο του μελετητή, το έτος έκδοσης του περιοδικού στο οποίο δημοσιεύτηκε το άρθρο και η σελίδα από την οποία αντλήσαμε τα στοιχεία π.χ. *Τάκος, 2003, 49*. Η παραπάνω πηγή θα παρουσιαστεί στον **κατάλογο της συνολικής βιβλιογραφίας** στο τέλος της πτυχιακής εργασίας ως εξής: Επώνυμο, αρχικό γράμμα επωνύμου, έτος δημοσίευσης του άρθρου, ακριβής τίτλος του άρθρου, τίτλος περιοδικού, αριθμός τεύχους περιοδικού, αριθμός πρώτης και τελευταίας σελίδας που περικλείουν το άρθρο. Π.χ. *Τάκος Δ., 2003, Το ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ε.Ε., Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών, Τεύχος 24, σελ. 42-73*.

Μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει ως **πηγή πληροφόρησης κάποια εφημερίδα**. Στην περίπτωση αυτή η παραπομπή σ' αυτήν γίνεται κανονικά στη ροή του κειμένου όπως παρακάτω: Τίτλος εφημερίδας, ημερομηνία έκδοσης, σελίδα. Παράδειγμα: *(Το Βήμα, 22.10.2005, 26)*.

Αν το συγκεκριμένο άρθρο της εφημερίδας που χρησιμοποιείται ως πηγή έχει γραφεί από κάποιον μελετητή, τότε η παραπομπή ακολουθεί ουσιαστικά την λογική της παραπομπής σε άρθρα περιοδικού. Έτσι η παραπομπή στη ροή του κειμένου αναφέρει τα εξής: το επώνυμο του μελετητή, την ακριβή ημερομηνία δημοσίευσης του άρθρου στην εφημερίδα και σελίδα π.χ. *Αργυρόπουλος, 2002, 40*. Η πηγή αυτή είναι αυτονόητο ότι θα εμφανιστεί στον κατάλογο της συνολικής βιβλιογραφίας στο τέλος της πτυχιακής εργασίας ως εξής: Επώνυμο, αρχικό γράμμα επωνύμου, έτος δημοσίευσης του άρθρου στην εφημερίδα, ακριβής τίτλος του άρθρου, τίτλος εφημερίδας, ακριβής ημερομηνία έκδοσης της εφημερίδας και σελίδα στην οποία δημοσιοποιήθηκε το άρθρο. Π.χ.

Αργυρόπουλος Γ., 2002, *Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα, Το Βήμα*, 11.7.2002, σελ 40-41.

Εάν μια πηγή, δηλαδή ένα βιβλίο ή ένα άρθρο, είναι **έργο δύο συγγραφέων**, τότε γράφουμε (Γεωργίου και Χρηστίδης, 1992, 34). Επίσης **αν οι συγγραφείς είναι περισσότεροι από δύο**, τότε στην παραπομπή αναγράφεται το επώνυμο του πρώτου μόνον στη σειρά συγγραφέα και στη συνέχεια αναγράφονται τα χαρακτηριστικά κ.α. (και άλλοι). Παράδειγμα: ΓΕΩΡΓΙΟΥ κ.α., 2004, 52. Αν πηγή είναι ξενόγλωσση, τότε λέμε (Cahill et al., 1996, 79). Ωστόσο στον κατάλογο της συνολικής βιβλιογραφίας στο τέλος της εργασίας πρέπει να αναφέρονται αναλυτικά όλοι οι συγγραφείς του άρθρου ή του βιβλίου, χωρίς περικοπή 'κ.ά.' που εφαρμόζεται στην παραπομπή στο κείμενο.

Είναι αυτονόητο και μάλλον επιθυμητό η παραπομπή σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα / θέμα να έχει ως **σημείο αναφοράς περισσότερες από μία πηγή**. Σε μια τέτοια περίπτωση στην τεχνική της παραπομπής δεν αλλάζει απολύτως τίποτε, παρά μόνο το γεγονός ότι μέσα στην παρένθεση θα εμφανίζονται όχι μόνον μία πηγή αλλά, διαδοχικά, περισσότερες και μάλιστα με αλφαβητική σειρά των συγγραφέων ή χρονολογική σειρά δημοσιοποίησης των διαφόρων πηγών που χρησιμοποιούνται.

Τέλος πρέπει να αναφερθούμε και στις **παραπομπές σε πηγές του Διαδικτύου-Internet**, καθώς το διαδίκτυο χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο ως πηγή άντλησης πληροφοριών. Εδώ **ο κανόνας είναι ένας και μοναδικός**. Η παραπομπή στο Διαδίκτυο οφείλει να προσφέρει απλόχερα τη δυνατότητα σ' αυτούς που επιθυμούν να ξαναδούν τα στοιχεία του διαδικτύου που επικαλείται ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας να έχουν αυτά στη διάθεσή τους με την απλή αναγραφή της σχετικής διεύθυνσης. Άρα λοιπόν η παραπομπή στην διαδικτυακή πηγή πρέπει να είναι σαφής και ακριβής. Αυτό σημαίνει ότι **ως πηγή πρέπει να αναγράφεται η διεύθυνση της σχετικής ιστοσελίδας που περιέχει ακριβώς εκείνα τα στοιχεία στα οποία παραπέμπουμε** και όχι μια προηγούμενη κεντρική ιστοσελίδα την οποία χρησιμοποιήσαμε και, χρησιμοποιώντας κάποιο link, φτάσαμε τελικά στην

ιστοσελίδα με τα στοιχεία που αξιοποιήσαμε. **Με άλλα λόγια: Ο συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας πρέπει ως διεύθυνση στο Διαδίκτυο να αναφέρει εκείνη την διεύθυνση την οποία, αν εμείς πληκτρολογήσουμε, θα μας βγάλει ακριβώς σε εκείνη την ιστοσελίδα που χρησιμοποιήσαμε, ούτε κάποια προηγούμενη, ούτε κάποια επόμενη.** Η παραπομπή στην διαδικτυακή πηγή γίνεται κανονικά στο απαραίτητο για το σκοπό αυτό σημείο του κειμένου, ανοίγοντας παρένθεση και αναγράφοντας την σχετική διεύθυνση (π.χ. http://www.hwwa.de/migration/mig_links.html).

Τέλος τονίζεται ότι οι πηγές του Διαδικτύου πρέπει να εμφανίζονται κανονικά στον συνολικό κατάλογο βιβλιογραφίας στο τέλος της πτυχιακής εργασίας, σε ξεχωριστή-διακριτή ενότητα με τίτλο: Πηγές στο Διαδίκτυο.

2.4. Τεχνικές πλευρές της πτυχιακής εργασίας

2.4.1. Ο κατάλογος συντμήσεων

Μετά την ενότητα 'Περιεχόμενα' στην αρχή της πτυχιακής εργασίας διαμορφώνεται ο 'Πίνακας συντμήσεων'.

Ως αριστερή στήλη αναγράφονται οι συντμήσεις, όπως ακριβώς αναγράφονται στο κείμενο, και στη δεξιά στήλη υπάρχει η αντίστοιχη επεξήγηση. Ο κατάλογος των συντμήσεων διατυπώνεται με αλφαβητική σειρά και περιλαμβάνει τις κάθε είδους χρησιμοποιηθείσες συντμήσεις εκτός από εκείνες που αναφέρονται σε νομίσματα ή συνηθίζονται γενικά (ενδεικτικά : π.χ. , κ.ο.κ. , κ.λ.π.). Κατά συνέπεια οι συντμήσεις αναφέρονται σε οργανισμούς (Δ.Ν.Τ. , Ο.Ο.Σ.Α.) νόμους (Π.Δ. ...), μακροοικονομικά μεγέθη (ΑΕΠ, Υ) και περιοδικά (Ο.Τ.-Οικονομικός Ταχυδρόμος). Παράδειγμα πίνακα συντμήσεων μπορεί κανείς να δει στο Παράρτημα 4.

2.4.2. Ο κατάλογος διαγραμμάτων / γραφημάτων και στατιστικών πινάκων

Στο βαθμό που η εργασία κάνει χρήση διαγραμμάτων και στατιστικών πινάκων, είναι απαραίτητη η δημιουργία αντίστοιχου καταλόγου. Αυτός τοποθετείται μετά τα 'Περιεχόμενα' και ακολουθεί στη σειρά τον 'Πίνακα συντημήσεων'. Στον **'Κατάλογο διαγραμμάτων / γραφημάτων'** αναγράφονται όλα τα **διαγράμματα / γραφήματα που έχουν χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας** και διαμορφώνεται σε 3 στήλες. Η αριστερή στήλη επιγράφεται 'Διαγράμματα' και δείχνει τον αύξοντα αριθμό του διαγράμματος στο κείμενο (π.χ. *Διάγραμμα 1, Διάγραμμα 2 κ.ο.κ.*). Η μεσαία στήλη είναι αρκετά πλατιά και αναφέρει την επιγραφή, τον τίτλο του διαγράμματος έτσι όπως αυτός αποτυπώνεται στο κείμενο της πτυχιακής εργασίας (π.χ. *Ποσοστιαία κατανομή των δαπανών*). Η δεξιά, τέλος, στήλη επιγράφεται ως 'σελίδα' και αναγράφει την αντίστοιχη σελίδα του κειμένου στην οποία βρίσκεται το διάγραμμα (Βλ. παράρτημα 5).

Η ίδια ακριβώς λογική επικρατεί και για τη διαμόρφωση του 'Στατιστικού πίνακα'.

2.4.3. Τα διαγράμματα και τα γραφήματα στο κείμενο

Οι διαγραμματικές παραστάσεις στο κείμενο είναι κατά βάση επιθυμητές καθώς αποκαλύπτουν πληροφορίες, σχέσεις και εξαρτήσεις μεταξύ διαφόρων οικονομικών μεγεθών με έναν εξαιρετικά συμπυκνωμένο τρόπο. **Τα διαγράμματα πρέπει να αριθμούνται και να αναγράφουν έναν τίτλο ο οποίος προσδιορίζει το περιεχόμενό τους.**

Επιπλέον είναι απαραίτητο, ακριβώς κάτω από την διαγραμματική απεικόνιση να αναφέρεται και η πηγή από την οποία έχει αντληθεί το συγκεκριμένο διάγραμμα, εκτός και εάν το διάγραμμα αναφέρεται / στηρίζεται σε πρωτογενή στατιστικά στοιχεία της έρευνας που πραγματοποιείται στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας, και επομένως αποτυπώνει σε διαγραμματική μορφή τη συναρτησιακή σχέση μεταξύ των υπό εξέταση και ανάλυση μεταβλητών, οπότε

ως πηγή αναφέρονται τα παρακάτω: Επεξεργασία των πρωτογενών στοιχείων της έρευνας από τον / την συγγραφέα.

Παράδειγμα: Διάγραμμα / Γράφημα 5: Η καμπύλη Phillips / κατανομή των τουριστών ανά έτος

(Ακολουθεί η διαγραμματική παράσταση)

(Πηγή: Νάκας ,1960, σελ. 70)

2.4.4. Οι στατιστικοί πίνακες στο κείμενο

Στατιστικοί πίνακες μπορούν να παρεμβάλλονται κατά τη διάρκεια του κειμένου, αν λειτουργούν, με τρόπο σύντομο-συνοπτικό, συμπληρωματικά προς αυτό. Μεγάλο σε έκταση στατιστικό υλικό θα πρέπει να παρουσιάζεται στο Παράρτημα της εργασίας.

Για τους στατιστικούς πίνακες ισχύει ό,τι και στην περίπτωση των διαγραμμάτων. Έτσι λοιπόν αυτοί αριθμούνται με αύξοντα αριθμό, αναγράφουν τον τίτλο που προσδιορίζει το περιεχόμενό τους και αναφέρουν την πηγή από την οποία αντλούνται τα στατιστικά στοιχεία. Ανάλογα αν τα στοιχεία ή κάποια από αυτά είναι αποτέλεσμα επεξεργασίας του ίδιου του συγγραφέα, τότε ως πηγή του στατιστικού πίνακα αναφέρονται τα εξής: Πηγή: Επεξεργασία των στοιχείων από τον / την συγγραφέα.

2.4.5. Το παράρτημα της πτυχιακής εργασίας

Στο Παράρτημα της πτυχιακής εργασίας τοποθετούνται κατά κύριο λόγο νομοθετικές ρυθμίσεις, αναπτυξιακοί νόμοι, λογιστικά σχέδια ή μεγάλοι σε μέγεθος στατιστικοί πίνακες που δεν χρησιμοποιούνται αυτούσιοι στο κείμενο της πτυχιακής εργασίας. Το παράρτημα τοποθετείται, όπως είναι λογικό, στο τέλος της πτυχιακής εργασίας και πριν από τον κατάλογο της βιβλιογραφίας και αρχίζει με μια νέα σελίδα. Εάν εμφανίζονται σ' αυτό περισσότερα του ενός στοιχεία, τότε αυτά αριθμούνται κανονικά.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, κάθε τμήμα του Παρατήματος αποτελεί μια αυτόνομη ενότητα και για τον λόγο αυτό πρέπει να φέρει έναν ξεχωριστό τίτλο και βεβαίως να παραπέμπει στην πηγή άντλησης των σχετικών πληροφοριών.

2.4.6. Ο κατάλογος συνολικής βιβλιογραφίας

Ο κατάλογος συνολικής βιβλιογραφίας ακολουθεί το 'Παράρτημα' της πτυχιακής εργασίας, εάν και εφόσον υπάρχει τέτοιο και **αποτυπώνει το σύνολο των πηγών που χρησιμοποίησε ο / η συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι ο κατάλογος αυτός δεν πρέπει να έχει ούτε περισσότερες, αλλά ούτε και λιγότερες πηγές από αυτές που πραγματικά χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της.**

Ο κατάλογος της βιβλιογραφίας αναφέρεται στις **πάσης φύσης πηγές που αξιοποιήθηκαν**, όπως είναι τα βιβλία, τα περιοδικά, το Διαδίκτυο, εφημερίδες κλπ (βλέπε Παράρτημα 6).

Μπορεί κανείς να διαχωρίσει το σύνολο των πηγών πληροφόρησης σε επιμέρους τμήματα χρησιμοποιώντας παραδείγματος χάριν την παρακάτω ταξινόμηση:

1. Ελληνικά βιβλία
2. Ξενόγλωσσα βιβλία
3. Πηγές σε ελληνικά περιοδικά
4. Πηγές σε ξενόγλωσσα περιοδικά
5. Άρθρα εφημερίδων
6. Πηγές στο διαδίκτυο

Βεβαίως ένας τέτοιος διαχωρισμός της συνολικής βιβλιογραφίας σε επιμέρους τμήματα δεν είναι καθόλου υποχρεωτικός. Έτσι μπορεί παραδείγματος χάριν ο φοιτητής / φοιτήτρια να διαμορφώσει μια ενιαία ενότητα για όλες τις ελληνικές βιβλιογραφικές πηγές, εκτός από τις πηγές στο διαδίκτυο που έτσι και αλλιώς πρέπει να τοποθετούνται ξεχωριστά, και έναν δεύτερο κατάλογο για την ξενόγλωσσα βιβλιογραφία. Στη συνέχεια ο φοιτητής / φοιτήτρια αναγράφει σ' αυτόν τον ενιαίο πίνακα της ελληνόγλωσσης / ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας τις κάθε μορφής πηγές πληροφόρησης. Σε αυτήν την περίπτωση ο ενιαίος κατάλογος ακολουθεί την αλφαβητική σειρά του συγγραφέα του βιβλίου ή του

άρθρου σε περιοδικό ή του άρθρου σε εφημερίδα κλπ. Επομένως εδώ έχουμε τον παρακάτω διαχωρισμό

1. Ελληνική βιβλιογραφία
2. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία
3. Πηγές στο Διαδίκτυο

Ο τρόπος με τον οποίο καταγράφονται οι πηγές θέλει ιδιαίτερη προσοχή και τον έχουμε προσδιορίσει σε άλλο σημείο.

2.4.7. Καθομολόγηση

Η τελευταία στην κυριολεξία σελίδα της πτυχιακής εργασίας, μετά τον *‘Πίνακα συνολικής βιβλιογραφίας’*, περιέχει το παρακάτω κείμενο-καθομολόγηση του / της συγγραφέα.

Βεβαιώνω ότι ολοκλήρωσα την παρούσα εργασία μόνο με επιτρεπτά μέσα και χωρίς χρησιμοποίηση άλλων εκτός των αναφερομένων βοηθητικών μέσων. Όλα τα σημεία που έχουν ληφθεί κατά λέξη ή νοηματικά από δημοσιεύσεις τα έχω κάνει ως τέτοια γνωστά .

(και ακολουθεί η υπογραφή του / της συγγραφέα)

3. Υποδείξεις για τον τρόπο εργασίας

3.1. Η επιλογή του θέματος

Βασικό κριτήριο για την επιλογή του θέματος είναι **το προσωπικό ενδιαφέρον καθώς και οι μελλοντικές βλέψεις του φοιτητή**. Έτσι μπορεί ένας φοιτητής να επιλέξει ένα θέμα γιατί εκφράζει τις προσωπικές του αναζητήσεις στο οικονομικό αλλά και κοινωνικό γίνεσθαι ή γιατί έχει επίκαιρο χαρακτήρα και αυτό του κεντρίζει το ενδιαφέρον ή γιατί εκτιμά ότι η επεξεργασία ενός συγκεκριμένου θέματος μπορεί να του προσφέρει ευοίωνες επαγγελματικές προοπτικές ή γιατί ο φοιτητής σκέφτεται το ενδεχόμενο πραγματοποίησης μεταπτυχιακών σπουδών και συναρτά το αντικείμενο των μεταπτυχιακών σπουδών με τη θεματολογία της πτυχιακής εργασίας. Όπως και να 'ναι πάντως, **ο φοιτητής πρέπει να αναλάβει ένα θέμα πτυχιακής εργασίας που τον 'αγγίζει', ένα θέμα που πραγματικά επιθυμεί να 'ψάξει', ένα αντικείμενο που θα τον ευχαριστεί όσο θα ασχολείται μ' αυτό και δεν θα νοιώθει ότι κάνει αγγαρεία, ένα θέμα για το οποίο θα έδινε όλο του το είναι προκειμένου να πραγματοποιήσει και να παρουσιάσει μια άρτια και ολοκληρωμένη δουλειά.**

Ουσιαστικά ο συγγραφέας με την κατάθεση της πτυχιακής εργασίας παραδίδει στο έλεος της ευρύτερης επιστημονικής οικογένειας το δικό του *'νεότευκτο παιδί'*. Αν τελικά η πτυχιακή του εργασία, το δικό του παιδί, έχει στέρεες βάσεις και αρχές θα τα καταφέρει μια χαρά, θα αντέξει στον ανταγωνισμό, τις κρίσεις και επικρίσεις των λιγότερο ή περισσότερο ειδικών και οι γονείς θα νοιώθουν ιδιαίτερα υπερήφανοι γ' αυτό το παιδί.

Ο φοιτητής παραδίδει ένα προϊόν που ο ίδιος του έχει δημιουργήσει και ένα αποτέλεσμα που φέρει την προσωπική του σφραγίδα. Μ' αυτό λοιπόν το συγκεκριμένο προϊόν-αποτέλεσμα εκτίθεται στην επιστημονική κοινότητα γενικώς και όχι μόνον στους εξεταστές καθηγητές του και ανάλογα με την ποιότητά του μπορεί να εισπράξει είτε θετικούς καρπούς και σχόλια ή αρνητικές κρίσεις και αναφορές που μπορεί να του κοστίσουν.

Είναι δε αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι όσο πιο κοντά στα προσωπικά ενδιαφέροντα του συγγραφέα βρίσκεται το θέμα και το αντικείμενο της πτυχιακής εργασίας τόσο πιθανότερο είναι ότι το αποτέλεσμα της πτυχιακής εργασίας θα είναι καλό έως πολύ καλό. Αν, αντίθετα, το θέμα που διαπραγματεύεται η πτυχιακή δεν τον ενδιαφέρει ειλικρινά, δεν τον αγγίζει, τότε όλοι αυτοί, οι κατά τα άλλα σημαντικοί λόγοι, δεν αρκούν για να τον πείσουν να ασχοληθεί σε βάθος με ένα θέμα, να το επεξεργαστεί ολοκληρωμένα προκαλώντας το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

Επιπρόσθετα ο φοιτητής / φοιτήτρια πρέπει να γνωρίζει ότι με επιστημονικούς όρους **ένα θέμα-ζήτημα θεωρείται ότι παρουσιάζει γενικότερα ενδιαφέρον και είναι πράγματι αξιόλογο όταν:**

- **είναι πρωτότυπο**, γιατί ανακαλύπτει κάτι που μέχρι τώρα ήταν άγνωστο ή ελάχιστα μελετημένο, αλλά και γιατί ερμηνεύει με πρωτότυπο τρόπο κάτι ήδη γνωστό
- μας προσφέρει πολλές πληροφορίες που προέρχονται είτε από **πρωτογενή έρευνα** (συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, συλλογή στατιστικών στοιχείων κ.λ.π) είτε από δευτερογενείς πηγές (βιβλιογραφική έρευνα)
- **αμφισβητεί** , τεκμηριωμένα , **υπάρχουσες θεωρίες και απόψεις και**
- **δημιουργεί προϋποθέσεις για παραπέρα έρευνα.**

3.2. Η επιλογή του Εισηγητή

Ένα σημαντικό ζητήματα που καλείται να επιλύσει ο φοιτητής είναι η επιλογή του κατάλληλου εισηγητή που θα επιτηρεί την συγγραφή της πτυχιακής εργασίας. Η επιλογή αυτή πρέπει να γίνει με γνώμονα τα εξής κριτήρια:

- 1) το αντικείμενο της έρευνας της εργασίας και την ανάγκη αυτό να συμβαδίζει με το γνωστικό υπόβαθρο και την ειδικότητα του εισηγητή καθηγητή**
- 2) τις διαφαινόμενες προοπτικές συνεργασίας του φοιτητή με τον εισηγητή καθηγητή.**

Αυτό που σε κάθε περίπτωση πρέπει να γνωρίζει ο φοιτητής είναι ότι την πτυχιακή εργασία θα την συγγράψει αυτός ο ίδιος και μόνον αυτός. Ο καθηγητής που θα επιβλέπει την εργασία έχει την υποχρέωση να κατευθύνει τον φοιτητή στον καθορισμό του πλαισίου εντός του οποίου θα κινηθεί η πτυχιακή εργασία, ο καθηγητής θα τον βοηθήσει στη διαμόρφωση της μεθοδολογίας για τη διερεύνηση του θέματος, ο καθηγητής θα του προσφέρει χρήσιμες συμβουλές όταν και εφόσον ο φοιτητής βρεθεί μπροστά σε αδιέξοδα κατά την εκπόνηση της εργασίας, ο καθηγητής θα θέσει υπόψη του φοιτητή συμπληρωματικές πλευρές του εξεταζόμενου θέματος που πρέπει να αποτελέσουν τμήμα της δουλειάς και ακόμη ο καθηγητής θα του προσφέρει, αν χρειαστεί, ορισμένες καθοριστικές πηγές άντλησης στοιχείων και πληροφοριών για την ολοκληρωμένη διαπραγμάτευση της εργασίας. Τελικά όμως την εργασία θα την δουλέψει αποκλειστικά και μόνον ο φοιτητής, αυτός είναι που θα τραβήξει το δρόμο του και αυτός είναι που τελικά θα επιτύχει ή θα αποτύχει στην προσπάθεια που έχει καταβάλει.

Για τους παραπάνω λόγους η επιλογή του καθηγητή με τον οποίο ο φοιτητής / φοιτήτρια θα συνεργαστεί είναι μια σημαντική παράμετρος της διαδικασίας εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας.

3.3. Οι επιμέρους φάσεις εκπόνησης της εργασίας

Η σύνταξη μιας επιστημονικής εργασίας είναι μια σκάλα με **αρκετά σκαλοπάτια** που θα πρέπει ο ενδιαφερόμενος να ανέβει. Στη διάρκεια της πορείας αυτής δεν χρειάζονται τα **‘σάλτα’** γιατί αυτά είναι επικίνδυνα. Ο πλέον ασφαλής και αποτελεσματικός τρόπος για να τα ανέβει κανείς χωρίς κινδύνους αποτυχίας είναι να αρχίσει από κάτω και να ανεβαίνει τα σκαλιά με τη σειρά. Άρα λοιπόν χρειάζεται μεθοδικότητα στη δουλειά και συνεχή και σταθερά βήματα.

α: Κατάταξη του θέματος

Καταρχήν προέχει η κατάταξη του θέματος σε έναν συγκεκριμένο τομέα της επιστήμης. Έτσι το αντικείμενο της πτυχιακής εργασίας μπορεί να συσχετίζεται με την Λογιστική, τον τομέα οικονομικών μαθημάτων ή τον τομέα της πληροφορικής. Έτσι γνωρίζει κανείς σε ποιο πλαίσιο πρέπει να κινηθεί προκειμένου να αντλήσει βιβλιογραφία και να αναζητήσει σχετικές πληροφορίες.

β: Μελέτη της βιβλιογραφίας

Αρχικά ο φοιτητής **αναζητά πηγές πληροφόρησης** που διαπραγματεύονται γενικά το θέμα προκειμένου να έχει μια **γενικότερη και αυτός άποψη για το αντικείμενο της εργασίας**. Η απόκτηση συνολικότερης γνώσης για το θέμα είναι θετικό και βοηθά στη ευρεία αντίληψη του θέματος, στην απόκτηση μιας γενικής ιδέας ορισμένων βασικών πλευρών του θέματος. **Το δεύτερο βήμα είναι να εντρυφήσει κανείς στην εξειδικευμένη βιβλιογραφία γύρω από το θέμα**. Εκεί θα διαπιστώσει ο φοιτητής την ύπαρξη ειδικότερων πλευρών του θέματος που εξετάζει.

Το ενδιαφέρον της ενασχόλησης του φοιτητή με την βιβλιογραφία είναι ότι ‘το ένα φέρνει το άλλο’, καθώς η μια πηγή προκαλεί το ενδιαφέρον για αναζήτηση και επιπρόσθετης πηγής πληροφόρησης, το ένα βιβλίο σε αναγκάζει να δεις και ένα δεύτερο, η μια άποψη προκαλεί την αναζήτηση των επιχειρημάτων ή των απόψεων και της άλλης πλευράς κ.ο.κ. Όσο

εντονότερα γίνει ο φοιτητής μέρος αυτής της διαδικασίας, αυτής της αλυσίδας επιδράσεων και αυτού του κύκλου αναζήτησης ολοένα και επιπρόσθετων πηγών πληροφόρησης, τόσο καλλίτερα για την ολοκληρωμένη διαμόρφωση της πτυχιακής εργασίας και συνακόλουθα τόσο θετικότερο και το αποτέλεσμα. Αυτό το παιχνίδι ουσιαστικά αποτελεί και την ‘άγρια ομορφιά’ της όλης διαδικασίας και αποτελεί την κυρίαρχη παρακαταθήκη για την επιβράβευση των προσπαθειών του συγγραφέα. **Άρα λοιπόν μια πτυχιακή εργασία απαιτεί να γίνουν πάρα πολλά πράγματα, δηλαδή το εξής ένα: αναζήτηση βιβλιογραφίας, αναζήτηση βιβλιογραφίας και αναζήτηση βιβλιογραφίας, ή αλλιώς διάβασμα, διάβασμα και διάβασμα.**

Ως πηγές άντλησης πληροφοριών και στοιχείων μπορούν να χρησιμοποιηθούν βιβλία, περιοδικά, ιστοσελίδες από το διαδίκτυο ή ακόμη και εφημερίδες. Ένας εξαιρετικά αποτελεσματικός τρόπος για τον εντοπισμό, επιπρόσθετων κάθε φορά, πηγών είναι **να προσέχει κανείς επισταμένα την βιβλιογραφία και τις πηγές που αναφέρονται στο τέλος του κάθε βιβλίου που έχουμε δει ή του κάθε άρθρου που έχουμε μελετήσει.** Εκεί λοιπόν μπορεί κανείς να εντοπίσει παραπομπές σε άλλες βιβλιογραφικές πηγές που δεν μας ήταν γνωστές και μπορεί να μας φανούν χρήσιμες.

Είναι δε απολύτως απαραίτητο η μελέτη ενός βιβλίου ή άρθρου να συνοδεύεται από την **κατακράτηση σημειώσεων.** Οι σημειώσεις αυτές κωδικοποιούνται και κρατούνται σε μια καρτέλα-δελτίο. Η καρτέλα αναφέρει ονοματεπώνυμο του συγγραφέα, τίτλο του έργου, χρόνο έκδοσης, εκδοτικό οίκο και σημειώνει τις περιλήψεις από τα κεφάλαια που μας ενδιαφέρουν ή τις βασικές απόψεις και θέσεις που διατυπώθηκαν από τον συγγραφέα. Μετά την λίγο-πολύ ολοκληρωμένη μελέτη της βιβλιογραφίας πρέπει οι σημειώσεις να ταξινομηθούν σε θεματικές ενότητες. Έτσι γίνεται ένα σοβαρό βήμα για την τελική διάρθρωση της εργασίας σε μέρη και κεφάλαια. Η σημείωση όλων όσων μελετούμε είναι σκόπιμη. Ο βαθμός σημαντικότητας του αρχείου αυτού θα διαφανεί όταν θα προχωρήσουμε στην φάση του γραψίματος της πτυχιακής και θα έχουμε την ευχέρεια εύκολα και χωρίς κόπο να εντοπίζουμε στο αρχείο μας τους

συγγραφείς και το βασικό περιεχόμενο απόψεων που μας ενδιαφέρουν. Διαφορετικά θα ψάχνουμε απεγνωσμένα να βρούμε πού βρίσκεται αυτό που έχουμε κάποια στιγμή, κάπου διαβάσει και είχε ενδιαφέρον για την εργασία, πού βρίσκονται τα στατιστικά στοιχεία που επιθυμούσαμε να συμπεριλάβουμε στην πτυχιακή, ποια είναι η διεύθυνση στο Διαδίκτυο από την οποία είχαμε αντλήσει στοιχεία για την εργασία κλπ. Άρα λοιπόν κρατάμε σημειώσεις για να ξέρουμε πού βρισκόμαστε κάθε φορά.

γ: Προσχέδιο διάρθρωσης της εργασίας

Το βήμα αυτό συνδέεται άμεσα με το αμέσως προηγούμενο. Όσο γρηγορότερα μελετηθεί η βιβλιογραφία, τόσο νωρίτερα θα είναι κανείς σε θέση να διαμορφώσει ένα **προσχέδιο για τη δομή και τη διάρθρωση της εργασίας** και επόμενα, τόσο ευκολότερος γίνεται ο προσανατολισμός του ερευνητή. Είναι δε απαραίτητο αυτό **το προσχέδιο να τεθεί υπόψη του επιβλέποντα καθηγητή** προκειμένου να εκφράσει την άποψή του για τον αν και κατά πόσο η πτυχιακή βρίσκεται σε καλό δρόμο καλύπτοντας τις βασικές πλευρές του θέματος που διερευνάται.

δ: Επεξεργασία του τελικού σχεδίου της πτυχιακής εργασίας

Αυτό το βήμα είναι ιδιαίτερα παραγωγικό. Καθώς ο φοιτητής εξοικειώνεται ολοένα και περισσότερο με την απαραίτητη βιβλιογραφία νοιώθει πως είναι πολύ κοντά στην διατύπωση και του τελικού σχεδίου, της **τελικής δομής της εργασίας**. Το μεγαλείο του τελικού σχεδίου έγκειται στο γεγονός ότι ο ερευνητής διαπιστώνει κατά τη διαδικασία καταγραφής των σκέψεών του στο χαρτί πως ξεπηδούν ολοένα και περισσότερες ιδέες και προβληματισμοί. Αυτές ή αυτοί αποτελούν κατά τεκμήριο το λιθαράκι της προσωπικής συνεισφοράς του μελετητή στο υπό έρευνα θέμα.

3.4. Η παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας

3.4.1. Η σημασία της παρουσίασης

Η παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας αποτελεί την τελευταία της εικόνα, γεγονός που αποδεικνύει την καταλυτική της σημασία. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που μία επιμελώς μελετημένη και προσεγμένη παρουσίαση, οδήγησε μία όχι και τόσο καλή εργασία στην αξιολόγησή της με υψηλότερο βαθμό. Αντίθετα, η πρόχειρη παρουσίαση θα μετρήσει αρνητικά ακόμα και για μια πολύ καλή εργασία. Άλλωστε η διαδικασία προετοιμασίας της παρουσίασης της πτυχιακής εργασίας, αποτελεί και ένα σημαντικό εφόδιο για το μέλλον, καθώς δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που μέσα στην επαγγελματική μας ζωή καλούμαστε να ετοιμάσουμε κάτι ανάλογο και να το παρουσιάσουμε σε κριτικό κοινό.

Είναι κατανοητό, λοιπόν, ότι η **σωστά ‘δουλεμένη’ παρουσίαση της πτυχιακής είναι σημαντική, και είναι αυτή που θα δώσει την τελική εντύπωση στον ακροατή, λειτουργώντας ανάλογα θετικά ή αρνητικά.**

3.4.2. Ο τρόπος παρουσίασης

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι που θα μπορούσε ο φοιτητής να παρουσιάσει την εργασία του και να πείσει το κοινό για αυτά που ισχυρίζεται. Οι **διαφάνειες** είναι το πλέον παραδοσιακό και διαδεδομένο μέσο παρουσίασης, και δεν θα λέγαμε ότι εντυπωσιάζει πια τον ακρατή. Αντίθετα, το **powerpoint**, είναι το μέσο εκείνο που όχι μόνο διευκολύνει στην παρουσίαση των πορισμάτων της έρευνας μας, αλλά μας επιτρέπει να χρησιμοποιήσουμε εργαλεία που μπορούν να προσελκύσουν το ενδιαφέρον του κοινού. Τέτοια είναι οι **έγχρωμες διαφάνειες και φωτογραφίες, οι κινήσεις, τα σχεδιαγράμματα, τα video** κ.α. Άλλωστε η πτυχιακή εργασία είναι αποτέλεσμα μιας σοβαρής μελέτης και η παρουσίασή της θα πρέπει να είναι του ίδιου επιπέδου.

Ένα μεγάλο **λάθος** που γίνεται από πολλούς φοιτητές, έχει να κάνει με την **εκτεταμένη χρήση του κειμένου κατά τη διάρκεια της παρουσίασης της**

πτυχιακής εργασίας. Πρέπει να σημειώσουμε ότι προκαλεί εξαιρετικά αρνητική εντύπωση στα μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής αλλά και σε όσους άλλους παρακολουθούν την παρουσίαση ή χρησιμοποίηση του εγχειριδίου της πτυχιακής εργασίας, το διάβασμα του κειμένου, το άνοιγμα και κλείσιμο αυτού όσο διαρκεί η παρουσίαση της εργασίας, αλλά και η προσπάθεια να συμβουλευτεί ο φοιτητής / η φοιτήτρια την εργασία του όταν του υποβάλλονται ερωτήματα από τους εξεταστές. Θα σημειώναμε μάλιστα ότι αυτό δεοντολογικά είναι απαράδεκτο και ως τέτοιο απορριπτέο. Επιπρόσθετα κάτι τέτοιο φανερώνει ότι μάλλον δεν γνωρίζουν το θέμα καλά και πως δεν έχουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους. **Επομένως συνιστάται στους φοιτητές να μην χρησιμοποιούν καθόλου το εγχειρίδιο της πτυχιακής εργασίας κατά την παρουσίαση αυτής. Αντίθετα έχουν κάθε δικαίωμα να έχουν σε συμπυκνωμένη μορφή σημειώσεις, τις οποίες μπορούν να συμβουλευτούν, προκειμένου οι σκέψεις τους να έχουν συνέχεια και συνοχή.**

Η παρουσίαση δεν πρέπει να διαρκεί περισσότερο από 15 έως 20 λεπτά. Ο χρόνος αυτός δεν είναι ούτε πολύς ούτε και λίγος. Θα έλεγε κανείς ότι είναι αρκετός για να παρουσιάσει ο φοιτητής συνοπτικά τα βασικά πορίσματα της πτυχιακής του εργασίας. **Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης ο φοιτητής / η φοιτήτρια δεν διακόπτεται για κανέναν λόγο από τα μέλη της επιτροπής, ούτε για διευκρινιστικές ερωτήσεις αλλά ούτε και για να τεθούν ερωτήματα σε θέματα ουσίας.** Όλα αυτά λαμβάνουν χώρα **μετά την ολοκλήρωση της παρουσίασης,** οπότε τα μέλη της επιτροπής ερωτούν και συζητούν με τον φοιτητή ζητήματα που έχουν να κάνουν με το αντικείμενο της πτυχιακής εργασίας. Την σχετική διαδικασία συντονίζει ο εισηγητής καθηγητής του θέματος.

3.4.3. Το περιεχόμενο της παρουσίασης

Ο μεγάλος αντίπαλος της παρουσίασης είναι **ο χρόνος.** Ανάλογα με το περιεχόμενο και την ένταση της παρουσίασης, ο χρόνος πρέπει να είναι τόσοσ ώστε να περιλαμβάνονται τα πιο σημαντικά και ενδιαφέροντα σημεία της

εργασίας, χωρίς να εισχωρούμε σε λεπτομέρειες, με αποτέλεσμα να κουράσουμε τον ακροατή και να προκαλέσουμε αρνητική εντύπωση. Η παρουσίαση άλλωστε αποδεικνύει και την κριτική ικανότητα του εισηγητή, όπως και ολόκληρη η εργασία.

Το **περιεχόμενο της παρουσίασης** μπορεί να σχεδιάζεται από τον φοιτητή ανάλογα με τα σημεία στα οποία ο ίδιος επιθυμεί και οφείλει να δώσει έμφαση καθώς και από το θέμα. Υπάρχει ωστόσο μια βασική λογική που είναι καλό να ακολουθείται και αυτή προσδιορίζεται από την παρακάτω σειρά: **εισαγωγή στο αντικείμενο της έρευνας και στο ζητούμενο-ανάλυση του θέματος-συμπερασματικές παρατηρήσεις.**

Πριν την παρουσίαση του θέματος οι διαφάνειες ακολουθούν την εξής σειρά:

- 1^η διαφάνεια: Τίτλος πτυχιακής εργασίας, ονοματεπώνυμο εισηγητή.
- 2^η διαφάνεια: Σ' αυτήν αναφέρονται τα μέρη στα οποία χωρίζεται η εργασία και για τα οποία θα γίνει λόγος.
- 3^η διαφάνεια, 4^η διαφάνεια κλπ: Παρουσίαση του θέματος.

Πρέπει να γίνει σαφές ότι στην διαφάνεια αναγράφονται μόνο τα κύρια στοιχεία της παρουσίασης, ενώ τα δευτερεύοντα αναφέρονται προφορικά. Το PowerPoint βοηθάει εδώ στο ότι επιλέγει ο φοιτητής το ρυθμό που θέλει να δώσει, κατεβάζοντας την κάθε επικεφαλίδα και διαχωρίζοντας με σαφήνεια τα θέματα που θίγονται.

Οι προτελευταίες διαφάνειες πρέπει να περιλαμβάνουν πάντα τα συμπεράσματα και τις προτάσεις του φοιτητή, ενώ η τελευταία αναφέρεται στις ευχαριστίες προς όσους συνέβαλλαν στη διεκπεραίωση της εργασίας.

3.4.4. Τρόπος έκφρασης- γλώσσα του σώματος- ομιλία

Ο τρόπος έκφρασης και η ομιλία αποτελεί ίσως το σπουδαιότερο όπλο μιας πετυχημένης παρουσίασης. Ο λόγος πρέπει να ρέει με ευχέρεια, χωρίς να υπάρχουν κομπιάσματα. Η φωνή είναι σταθερή σε γενικές γραμμές αλλά στα

σημεία που πρέπει να δοθεί έμφαση, η φωνή διακυμαίνεται κατά τρόπο ανάλογο της επιδίωξής μας. Το σώμα μας πρέπει να έχει την όρθια στάση και να δίνει την αίσθηση δυναμικότητας και σιγουριάς για τον εαυτό μας και για αυτά που ισχυριζόμαστε, ενώ οι κινήσεις των χεριών φανερώνουν επίσης πειστικότητα και δίνουν έμφαση στα σημαντικά σημεία. Προσοχή όμως γιατί αν όλες αυτές οι κινήσεις και εκφράσεις δεν γίνονται με μέτρο, το αποτέλεσμα θα φαίνεται ψεύτικο και θα οδηγήσει σε αρνητική κατάληξη.

3.4.5. Η εμφάνιση

Η εμφάνιση αποτελεί αναμφισβήτητα την αρχική εικόνα του ομιλητή και είναι αυτή που προδιαθέτει θετικά ή αρνητικά τον ακροατή. Μια προσεγμένη εμφάνιση χωρίς κραυγαλέα και εξεζητημένα στοιχεία, δείχνει την σοβαρότητα που δείχνει ο φοιτητής και προκαλεί το ενδιαφέρον του βαθμολογητή.

Οδηγός σύνταξης και εκπόνησης επιστημονικών εργασιών
Αναστάσιος Καρασαββόγλου, Χριστίνα Σωτηρίου, Περικλής Τσαλίκης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1:

Η προμετωπίδα της εργασίας του Σεμιναρίου ή μιας οποιασδήποτε εργασίας

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΒΑΛΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Μάθημα: Σεμινάριο Τελειοφοίτων ή Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις

Διδάσκων: Καθηγητής / Αναπλ. Καθηγητής / Επίκ. Καθηγητής /

Καθηγητής Εφαρμογών Χρήστου Γεώργιος

Εαρινό Εξάμηνο 2008

Θέμα εργασίας ή Σεμιναρίου:

Επιτόκια και Επενδύσεις

Παπαδόπουλος Νίκος

Ημερομηνία παράδοσης

5ο Εξάμηνο

27.5.2008

Παράρτημα 2:

Η προμετωπίδα της πτυχιακής εργασίας

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΒΑΛΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Θέμα πτυχιακής εργασίας:

Η τουριστική ανάπτυξη του Νομού Καβάλας κατά τα τελευταία 20
χρόνια

Υποβληθείσα στον Καθηγητή / Αναπλ. Καθηγητή / Επίκ. Καθηγητή /
Καθηγητή Εφαρμογών Χρήστου Γεώργιο

από τον / την

σπουδαστή ΙΩΑΝΝΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑ (Κ. Παλαμά 22 , 62350 Τρίκαλα)

Έναρξη: 15.2.2005

Παράδοση: 15.8.2005

Καβάλα 2008

Παράρτημα 3:

Υπόδειγμα του Πίνακα Περιεχομένων της πτυχιακής
εργασίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	4
Πίνακας Συντμήσεων.....	7
Κατάλογος Διαγραμμάτων / Γραφημάτων.....	8
Στατιστικοί Πίνακες Παραρτήματος.....	9
Εισαγωγή.....	8
1. Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	9
1.1. Η θεωρία των Χ	10
1.1.1. Η θεωρία των Υ.....	12
2. Εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων στην Ελλάδα.....	25
.....	
5. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	70
Παράρτημα.....	75
Βιβλιογραφία.....	84

Παράρτημα 4: Κατάλογος συντμήσεων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

Διάγρ.	Διάγραμμα
Γ.Λ.Σ.	Γενικό Λογιστικό Σχέδιο
Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εθνικό προϊόν
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Δ.Ν.Τ.	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

(οι συντμήσεις ακολουθούν την αλφαβητική σειρά)

Παράρτημα 5:

Κατάλογος διαγραμμάτων και στατιστικών πινάκων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ / ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

1. Η καμπύλη επενδύσεων.....	18
2. Η εξέλιξη του ΑΕΠ (1950 - 1990).....	105

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Αφίξεις τουριστών στη Θάσο.....	35
2. Ύψος χρηματοδότησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο Ν. Δράμας.....	62

Παράρτημα 6:

Υπόδειγμα καταλόγου βιβλιογραφίας

Κατάλογος βιβλιογραφίας ¹

Ελληνικά βιβλία

Αγγελόπουλος Α., 1970: Οι αναπτυσσόμενες χώρες και το μέλλον τους, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Αντωνίου Δ., 1992, Η διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Γεωργίου Ν., 1980α: Οι προοπτικές του μανάτζμεντ, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Γεωργίου Ν., 1980 β: Τα στελέχη του αύριο, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.

Ξενόγλωσσα βιβλία

Dieckheuer G., 1995: Internationale Wirtschaftsbeziehungen, 3 Auflage, Oldenburg-Verlag, Muenchen/Wien.

Husa, C., Parnreiter C., Stacher I., 2000, Internationale Migration – Die globale Herausforderung des 21. Jahrhunderts, HSK 17 - Internationale Entwicklung, Brandes und Apsel Suedwind Verlag, Wien.

Πηγές σε ελληνικά περιοδικά

Δημητρίου Ε., 1998: Κρατικός παρεμβατισμός, Οικονομία και Κοινωνία, Τεύχος 13, Απρίλιος, σελ. 25 - 30.

¹ Πρώτος τρόπος παρουσίασης της συνολικής βιβλιογραφίας

Τάκος Δ., 2003, Το ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ε.Ε., Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών, Τεύχος 24, σελ. 42-73.

Πηγές σε ξενόγλωσσα περιοδικά

Hellweg M., 2000, Banken zwischen Politik und Markt, Perspektiven der Wirtschaftspolitik, Band 1, Heft 3, August, 337-378.

Hornstein A., Uhlig H., 2000, What is the real story for interest rate volatility?, German Economic Review, Volume 1, Issue 1, February, 43-67.

Άρθρα εφημερίδων

Αργυρόπουλος Γ., 2002, Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα, Το Βήμα, 11.7.2002, σελ 40-41.

Βήμα, 22.10.2005 (στην περίπτωση που χρησιμοποιήθηκε κάποιο ανυπόγραφο ή ανώνυμο άρθρο της εφημερίδας αυτής).

Σταματόπουλος Σ., 2004, Η αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων στο πρόβλημα του δανεισμού, Ελευθεροτυπία, 24.3.2004, σελ. 3.

Πηγές στο διαδίκτυο

http://www.hwwa.de/migration/mig_links.html

Κατάλογος βιβλιογραφίας ²

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αντωνίου Δ., 1992, Η διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Αργυρόπουλος Γ., 2002, Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα, Το Βήμα, 11.7.2002, σελ 40-41.

Γεωργίου Ν., 1980α: Οι προοπτικές του μανάτζμεντ, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Γεωργίου Ν., 1980 β: Τα στελέχη του αύριο, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.

Δημητρίου Ε., 1998: Κρατικός παρεμβατισμός, Οικονομία και Κοινωνία, Τεύχος 13, Απρίλιος, σελ. 25 - 30.

Σταματόπουλος Σ., 2004, Η αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων στο πρόβλημα του δανεισμού, Ελευθεροτυπία, 24.3.2004, σελ. 3.

Τάκος Δ., 2003, Το ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ε.Ε., Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών, Τεύχος 24, σελ. 42-73.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Dieckheuer G., 1995: Internationale Wirtschaftsbeziehungen, 3 Auflage, Oldenburg-Verlag, Muenchen/Wien.

² Μπορεί εναλλακτικά να χρησιμοποιηθεί και ο εξής διαχωρισμός.

Hellweg M., 2000, Banken zwischen Politik und Markt, Perspektiven der Wirtschaftspolitik, Band 1, Heft 3, August, 337-378.

Hornstein A., Uhlig H., 2000, What is the real story for interest rate volatility?, German Economic Review, Volume 1, Issue 1, February, 43-67.

Husa, C., Parnreiter C., Stacher I., 2000, Internationale Migration – Die globale Herausforderung des 21. Jahrhunderts, HSK 17 - Internationale Entwicklung, Brandes und Apsel Suedwind Verlag, Wien.

Πηγές στο διαδίκτυο

http://www.hwwa.de/migration/mig_links.html